

İKTİSAT DERGİSİ

1. İKTİSAT HAFTASI

2. İKTİSAT HAFTASI

3. İKTİSAT HAFTASI

4. İKTİSAT HAFTASI

5. İKTİSAT HAFTASI

35. Kuruluş Yılında TRANSTÜRK GRUBU

Transtürk Holding iştiraklerinin toplam öz varlığı:
(Sermaye + İhtiyatlar)

1 milyar 71 milyon lira

(1977 yılı kârları dahil edilmemiştir.)

Bu öz varlık içinde Transtürk Holding'in payı:

533 milyon lira (%49.70)

Transtürk Holding iştiraklerinin 1977 yılı toplam cirosu:

4 milyar 851 milyon lira

(Grupumuzun temsilcisi bulunduğu dış ülkelerdeki firmaların, resmî ve özel sektörle gerçekleştirdiği cirolar bu tutarlara dahil değildir.)

Transtürk Holding iştiraklerinin 1977 yılı toplam kârı:

411 milyon lira

1977 Faaliyetleri sonucu tahakkuk eden Kurumlar ve Gelir Vergisi:

235 milyon lira

1977/1978 Dönemi ihracat tutarı:

512 milyon lira

(Yukardaki tutarın 213 milyonu direkt, 229 milyon liralık bölümü ise komisyonlu ihracatlardan oluşmaktadır. İhracat tutarı 1 Mart 1978 tarihinden evvelki döviz kurlarına göre hesaplanmıştır.)

Transtürk Grubunda çalışan eleman sayısı:

5 195 kişi

Transtürk Holding'in ortak sayısı (yaklaşık):

6 000 kişi

**TRANSTÜRK
HOLDİNG**

ARALIK

1978

SAYI

174

CİLT

XXIII

İKTİSAT DERGİSİ

İ.Ü. İKTİSAT FAKÜLTESİ MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR.

Görüş 2

Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN

Ekonomimizin acil ihtiyacı, «Açılıp saçılmak değil»
derlenip toplanmaktır 4
Alp ORÇUN

Kıdem tazminatı faciası 10

Tacettin ALİEFENDİOĞLU

Gerice yörelerde sınai gelişmenin teşviki 18
Çev : Sedat SANATKÂR

Türk vergi hukukunda tecil ve taksitlendirme 32
Yenal ÖNCER

Ülke ekonomileri 42

Aylâ SANATKÂR

Türkiye'nin kalkınmasında küçük sanayiın önemi ve katkısı 45
Dr. Tenay KOPARAL

Cemiyet Adına Sahibi : Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN

Yazı İşleri Müdürü : Şeref ÖZGENCİL

İdare Müdürü : Sedat SANATKÂR

Dergi Yönetim Komitesi : Bşk. Prof. Dr. Akın İLKİN, Doç. Dr. Toktamış ATEŞ,

Nihat BATUR, Kenan MORTAN, Selçuk KALENDERLİ, Kaya ARDIÇ

Teknik Sekreter : Bülent YARDIMCI

Abone Ücreti : Yıllık : 180 - 6 Aylık - 90 TL. — Reklâm Tarifesi : Ön kapak içi 2000 TL.
İç sahife 1500 TL. Arka kapak içi 2000 TL. Arka kapak 3000 TL. — İdare Yeri : Tünel
Galipdede Cad. No. 48/1 — ☎ : 44 04 36 - 49 89 03 - 44 48 63 — P. K. 599 Karaköy/İst.
Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret ödenmez. Yazılardaki fikirler yazara aittir.

Basılınsın veya basılmasın iade edilmez. — Fiyatı : 15 TL.

Basıldığı yer : Yenilik Basımevi İstanbul — ☎ 43 55 72

11-16 Aralık 1978 tarihleri arasında beş yaşına basan «İktisatçılar Hafta»mızı kutlayacağız. Giderek artan bir ilgi gören ve bir «İktisat Olayı» niteliği kazanan bu yılki hafta'mızın ağırlıklı konusu, Türkiye'nin iktisadi alandaki bazı «özel» sorunlarıdır.

Son günlerin çok tartışılan ve kamuoyunun dikkatini çeken 4. beşyılık plan, sorunların ilki olarak ele alınmıştır. Parlamentodan geçen, böylece son ve kesin biçimini alan planın en yetkili ağızdan açıklanması ve geniş tabanlı tartışma olanağının sağlanması, herhalde çok ilginç olacaktır.

Yakın gelecekte tekrar gündeme gelmesi beklenen ve herkesin ilgisini çekmesi doğal olan «Vergilendirme» sorunu, Hafta'mızın önemli özelliklerinden birini oluşturmaktadır. Türkiye'de vergi düzeninin bozuk ve adaletsiz

GÖRÜŞ

11-16 Aralık 1978 tarihleri arasında beş yaşına basan «İktisatçılar Hafta»mızı kutlayacağız. Giderek artan bir ilgi gören ve bir «İktisat Olayı» niteliği kazanan bu yılki hafta'mızın ağırlıklı konusu, Türkiye'nin iktisadi alandaki bazı «özel» sorunlarıdır.

Son günlerin çok tartışılan ve kamuoyunun dikkatini çeken 4. beşyılık plan, sorunların ilki olarak ele alınmıştır. Parlamentodan geçen, böylece son ve kesin biçimini alan planın en yetkili ağızdan açıklanması ve geniş tabanlı tartışma olanağının sağlanması, herhalde çok ilginç olacaktır.

Yakın gelecekte tekrar gündeme gelmesi beklenen ve herkesin ilgisini çekmesi doğal olan «Vergilendirme» sorunu, Hafta'mızın önemli özelliklerinden birini oluşturmaktadır. Türkiye'de vergi düzeninin bozuk ve adaletsiz

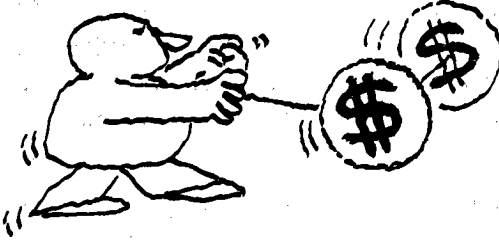
olduğu, vergi kaçağının geniş boyutlara vardığı bilinmesine rağmen, ülkemizin sosyo-ekonomik yapısına uygun bir vergileme'nin nasıl olması gerektiği genellikle yeterli biçimde işlenmiş değildir. Konuşma ve tartışmalar, bu konuda büyük bir boşluğu dolduracaktır, kanısındayız.

Önemli sorunlarımızdan biri de, «Türk Bankacılık Sistemi»dir. Çeşitli eğilimlere sahip, çeşitli sorunların çıkmasına ve yeşermesine neden olduğu bilinen bankacılık düzeninin sergilenmesi, büyük ilgi ve yankı yaratacaktır. Sayın Maliye Bakanımızın konuşmacılar arasında yer alması ve lütfen katkısını esirgememesi, ilginin yoğunlaşmasında büyük etken olacaktır.

Ve nihayet, yabancı konuğumuz olarak İngiltere'nin ünlü Cambridge Üniversitesinin tanınmış profesörlerinden Nuti'nin, çağdaş iktisat bilimine damgasını vuran Keynes' in ileri sürdüğü görüşlerin günümüz az gelişmiş ülkeleri için geçerlilik derecesini konu edecek konuşması, birçok ilginç inceleme ve tartışmanın kaynağı olacaktır.

Haftamıza katılmak lütfunda bulunan sayın konuşmacılarımıza, maddi-manevi ilgilerini gördüğümüz bütün konuklarımıza şükranlarımızı sunarız.

Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN

Ekonomimizin acil ihtiyacı, " Açılıp saçılmak " değil, Derlenip Toplanmaktır

Alp ORÇUN

Türkiye'yi içinde bulunduğu ekonomik bunalımdan kurtaracak yeni sihirli formül (!) bulundu: Ekonominizi (ekonomimizi) dışa açın (açalım) ve kurtulun (kurtulalım).

Bu görüş, son olarak Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyeti tarafından düzenlenen «Türk Ekonomisinin Dışa Açılma Sorunları» konulu seminerde enine boyuna ortaya kondu. Birkaç saatliğine İstanbul'a gelip seminerde «sürpriz» bir konuşma yaptıktan sonra Bakanlar Kurulu toplantısına katılmak için Ankara'ya dönen İşletmeler Bakanı Kenan Bulutoğlu ise, bu görüşün Hükümet tarafından da benimsendiğini, ancak **halk tarafından yanlış anlaşıldığı için** henüz tam anlamıyla gerekli politikaların yürürlüğe konulmadığını söyledi.

Seminere katılan Amerikalı ve yerli bilim adamları tarafından ortaya konan «dışa açılma stratejisi» önerisi şöyle özetlenebilir :

Türk ekonomisi, «ithal ikamesi» siyasetinden vazgeçilerek ihracata yönelmelidir. Bunu gerçekleştirebilmek için, öncelikle, Türk Lirası'nın resmi değerini gerçek değerinin altında tutarak bir kambiyo politikası benimsenmeli, ya da tam konvertibilite kabul edilmelidir.

İhracata yönelik sanayilerde, yabancı sermaye ortaklıkları ile yatırımlar yoğunlaştırılıp ihtisaslaşılmalıdır.

Devlet, dış ticaret konusundaki ön denetimleri kaldırırken, yabancı sermayenin ülkeye gelmesini güçleştirici kısıtlamalardan vazgeçmeli, özel sektör ihracatını bütün olanakları ile teşvik etmelidir.

Konuşmacıların «ithal ikamesi» siyasetini eleştirip, ekonominin bugün içinde bulunduğu bunalımın baş sorumlusu olarak mahkûm ederlerken, yalnız Türkiye için lüks sayılan tüketim mallarındaki ithal ikamesini değil, ara malları ve yatırım mallarının ithal ikamesini de kastedtiklerini özellikle belirtmek gerekir.

Unutulmaması gereken bir başka nokta da, seminere katılan Dünya Bankası Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Hollis Chenery'nin, Türkiye'ye, dışa açılarak kalkınma konusunda, İsrail, Portekiz, Tayvan, Kore, Arjantin ve Brezilya'yı örnek göstermesi olmalıdır.

«BAYRAM, SEYRAN DEĞİLKEN..»

Bu dışa açılma hevesinin nereden çıktığını anlamak için, fikrin nasıl bir ortamda ve kimler tarafından ortaya atıldığına bakmak gerekiyor.

Bugün dünyada, esas nitelikleri «sermaye ihraç edip kâr transfer etmek» olan ülkeler, az gelişmiş ülkelerin ekonomik çıkarlarına sahip çıkmaya başlamaları nedeniyle , bir zamanlar yaptıkları gibi, bu ülkelere açtıkları krediler yoluyla kendi ihracatlarını arttıracak kadar kudretli değiller. Oysa, mal ve sermaye ihracına dayanan bu ekonomiler, ihracatı sürdürmek zorundalar. Bugün, dış ticaret ha-

cimlerinin artış hızı düşen bu ülkeler, kendisini verimliliğin ve kârların düşüşü biçiminde gösteren bir bunalım ile karşı karşıya buluyorlar.

Bu durumda, sanayileşmiş ülkelerin önüne bir arada izlenmesi gereken iki yol çıkıyor. Birincisi, ihracatı arttırabilmek için artık mümkün olmayan kredi vermek yolu yerine, az gelişmiş ülkelerin ithalatı gerçek kaynaklara dayanmalarını sağlamak. Bunun için az gelişmiş ülkelerin tarım ürünlerinin yanı sıra, daha çok katma değer taşıyan belirli sanayi ürünlerini de ihraç etmeleri gerekiyor. Sanayileşmiş ülkeler, kendilerinin ileri teknoloji gerektiren ağır sanayi ürünleri satıp, tüketim malları satınaldıkları bu alışverişte, dış ticaret hadlerinin kendi lehlerine işlemesi yüzünden gene de kârlı çıkıyorlar.

Öt yandan, az gelişmiş ülkelerdeki işçi ücretlerinin düşüklüğü, sanayileşmiş ülkelerin, ortak yatırımlar için iştahını kabartan bir faktör oluyor. Hem böylece, «bir taşla iki kuş vurulmuş» oluyor: Bir yandan bu yatırımlar için gerekli yatırım malları sonra ara mallar ve hammadde satılıyor, hem de bir az gelişmiş ülkede ucuza üretilip bir başka az gelişmiş ülkeye ya da metropollerdeki tüketicilere satılan tüketim mallarından sağlanan kâr daha büyük oluyor.

İşte bu ortamda, sanayileşmiş ülkelerin ya doğrudan ya da kontrolleri altındaki kredi kurumları aracılığıyla, az gelişmiş bir ülke olan Türkiye'ye telkin ve tavsiyeleri, «ekonomiyi dışa açarak, yabancılarla ortaklıklar halinde, ihracata yönelik sanayiler kurmak» oluyor.

... BU İHRACAT HEVESİ, BİZE NEREDEN GELDİ

Türkiye'deki sanayiın ne ölçüde ithalata bağımlı olduğunu anlatmak için artık rakam vermek gerekmiyor. Konuyla ilgili herkes, Türk sanayiinin yıllık üretiminin yüzde 22'si oranında ithalat olmaksızın üretim yapamadığını biliyor.

Bu ithalat yakın zamana kadar, başta DÇM olmak üzere dış krediler ve işçi dövizleriyle gerçekleştirilebiliyordu. Ancak, son iki yıldır, bu olağanüstü döviz olanakları, arkalarında «döviz müptelası»

bir ekonomi bırakarak, ortadan kalktılar. Bu olanakların önümüzdeki yıllarda yeniden ortaya çıkacağına dair de hiçbir belirti yok.

İşte bu durum, yakın geçmişe kadar, Türkiye'nin ancak entegre, kendi içinde bütünleşmiş bir sanayi ile kalkınabileceğini bilen bazı iş adamlarını umutsuzluğa düşürerek, «20 yıldır, sanayi yemini ile bugüne kadar geldik. Aldanmışız. Şimdi, entegre sanayiden vazgeçelim. Turizm, tarım ve servis sektörü, bizim kalkınmamız için gerekli gücü verir. Ayrıca, sanayileşeceksek, tekstilden gıdaya kadar yaygın, ihrac imkanları olan alanlarda sanayileşelim» (1) demeye götürdü.

Bugün, en çok döviz ihtiyacı olan sanayiciler, üretimlerini sürdürebilmek için, **her ne pahasına olursa olsun**, döviz arıyorlar.

İşletmeler Bakanı Kenan Bulutoğlu, Ekonomik ve Sosyal Etüdlere Konferans Heyeti'nin düzenlediği seminerde bu durumu şöyle anlattı :

«Türkiye'de ithalatın ucuzluğuna alıştığımız için, şimdiye kadar kimse, sabit kur sistemine karşı çıkmıyordu. Ama şimdi, dış alımın ucuz olmasına dayanan bir sanayileşmeyi bugüne kadar sürdürdükten sonra, artık ithalat imkânsız hale geldiği için sanayiciler bize; 'ekonomiyi dışa açın da, nasıl açarsanız açın' diyorlar.»

Bakanın dediği gibi, sanayiciler döviz ihtiyaçlarını temin için bir kere «ne olursa olsun» noktasına geldiler mi, bu noktada sanayileşmiş ülkelerin bütün önerilerini tekrarlar hale geliyorlar. Bir yandan «tekstilden konserveye kadar geniş ihrac imkanları olan sanayicilere» yönelmeyi savunurlarken, bir yandan da, «yabancı sermayenin ihracat için en etkin okul» olduğunu söylüyorlar.

Gene aynı sanayiciler, tıpkı her gün kapımızı aşındıran yabancı heyetler gibi, «işçi ücretlerinin maliyetler içindeki payının arttığı» gerekçesiyle ücret artışlarının sınırlandırılmasını, «yoksa rejimin kötüye gideceğini» söylüyorlar.

Aslında, «kötüye gitmesi», ne yabancı heyetleri ne de bizimkileri ilgilendiriyor. Onlar, rejimin «gerekirse kötüye gitmesini», ama her ne pahasına olursa olsun, Türkiye'nin ucuz mal ihrac eden bir ülke olmasını savunuyorlar. Bunu yaparken de, her fırsatta, «geri kalmış ama özgürlükçü demokrasi uygulayan hiçbir ülkenin dış pa-

zarlara sanayi ürünü ihracıyla ayakta duramadığını» hatırlatmaktan geri kalmıyorlar. Hatta, Dünya Bankası Başkan Yardımcısı Chenery, demokrasi ile yönetilmeyen ülkeleri açıkça örnek gösterebiliyor.

Böylece, bunalım içindeki sanayileşmiş ülkelerle, bunalım içindeki bazı Türk sanayicilerinin Türkiye hakkındaki fikirleri bir noktada birleşiyor: Türkiye'yi Brezilya'ya benzetelim.

Yıllık ihracatı 10 milyar dolar olan, ama 12.5 milyar dolarlık ithalatı ve 2.5 milyar dolarlık dış ticaret açığı ile sözümona bir sanayi ürünleri ihracatçısı olan **Brezilya kalkınmış bir ülke değildir.**

BREZİLYA'YA BENZEMEMEK İÇİN..

Türkiye'nin önündeki yol, döviz yutan sanayilerini ayakta tutacak «gözü kara bir ihracat seferberliği» değil, ithalatını azaltmaktır. Bunun yolu ise, büyük ölçüde ithalata bağlı olduğu halde, halkın temel ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak sanayileri tasfiye etmektir. İstihdam açısından, eğer aynı anda temel altyapı yatırımlarına, ülkemiz şartlarına uygun emek yoğun teknolojilerle girilebilirse, bir sorun çıkmayacağı düşünülebilir. Zaten bugün, bu döviz düşkünü sanayiler, otomotiv dışında, büyük istihdam olanağı da sağlamamaktadırlar.

İ; tasarrufları arttırma sorunun anahtarı da, gene halkın temel ihtiyaçlarını karşılamayan, çeşitli yollarla kendisine karşı talep yaratabilen malların üretimini durdurmaktır. Bu, kesinlikle bir «yoksullaştırma» olarak anlaşılmamalı, kaynakların barınma, giyinme, beslenme gibi temel ihtiyaçların üretimine ağırlıklı tahsisinin bir «zenginleştirme» getireceği bilinmelidir.

Teknoloji, artık Türkiye için bir meçhul olmaktan çıkmıştır, en azından gerçekten ihtiyaç duyduğu malların üretimi için.. Renkli televizyon üretimi teknolojisi bizde yoktur, ama renkli televizyona şimdi ihtiyacımız da yoktur. Nihayet burada da, dışa kapalı bir sanayiin savunması da yapılmamaktadır. Eşit çıkarlara dayanan ticari ilişkiler, Türkiye'nin teknolojik açığını kapatma yolunda kullanılabilir.

İç pazarın yerli kaynaklarla doyurulmasının getireceği ekonomik canlılığın, hem yeni teknolojiler üretmede hem de gerçekten rekabet

gücüne sahip ihraç malları üretmede en sağlam dayanak olduğunu bütün ülkelerin tecrübeleri açıkça göstermektedir.

İşte bütün bu dönüşümler için gerekli olan, bir «derlenip toparlanma»dır. Yoksa, ham hayaller peşinden giderek, Türkiye'yi büsbütün yoksullaştıracak bir «açılıp saçılma» değil..

- (1) Ertuğrul Soysal, T. Ekonomik Hukuk Araştırmaları Vakfı'nın düzenlediği seminerde yapılan konuşma, 25 Ekim 1978.

POLYESTER **NYLON 6**

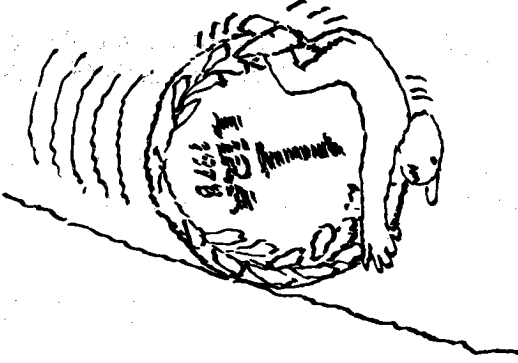
SIFAS

SENTETİK İPLİK FABRİKALARI A.Ş.

ELYAF

ŞİRKET MERKEZİ : Sanayi Bölgesi, BURSA
Tel: 19500-19504 Büro Ataturk Cad. Ticaret Bankası
İç Hanı Kat 1. Tel: 14489

İSTANBUL BÜROSU : Manifaturacılar Çarşısı
No. 3501 — 3502,
Atatürk Bulvarı,
Unkapanı, İstanbul
Tel. 22 36 73, 27 72 83

Kıdem Tazminatı Faciası

Tacettin ALİEFENDİOĞLU

4.7.1975 tarihinde kabul edilen 1927 sayılı yasa ile İş Kanununun 14 üncü maddesi tadil edilmiş, bu kanuna tabi işçiler için yeni bazı haklar getirilmiş ya da mevcut haklar genişletilmiştir.

Buna göre, kanunun belirlediği nedenlerle işten ayrılma hallerinde, «İşçinin işe başladığı tarihten itibaren hizmet akdinin devamı süresince her geçen tam yıl için işverence işçiye 30 günlük ücreti tutarında kıdem tazminatı» ödenecektir.

TACETTİN ALİEFENDİOĞLU (Hopa, 1928), Lise öğrenimini Trabzon'da tamamlayarak 1946'da İ. Ü. İktisat Fakültesi'ne girerek 1950'de mezun olmuştur. Askerlik dönüşü Sosyal Sigortalar Kurumuna müfettiş olarak katılmış 2 yıllık bir görevden sonra T. İş Bankası Teftiş Kuruluna geçmiştir. Her kademede teftiş yapan daha sonra aynı bankanın Genel Müdürlük Muaviniğine getirilmiştir. Memuriyet hayatı süresince mesleki teşekküllerde görev almış, Bankacılar Cemiyeti Başkanlığı yapan, çimento tekstil, cam sanayi gibi kuruluşların denetim ve yönetiminde bulunmuştur. Üç yıldan beri Destek Reasürans T. A. Ş. nin Genel Müdürüdür. Evli ve üç çocuk babasıdır.

Tazminat esas ücret, işçiye yapılan nakden ödeme ile ayrıca sağlanan para ve para ile ölçülmesi mümkün menfaatlerin toplamını kapsar.

Kıdem tazminatının hesabında esas alınan 30 günlük süre, hizmet akdi ve toplu iş sözleşmeleri ile her zaman işçi lehine değiştirilebilir.

Kıdem tazminatından doğan sorumluluk sigorta ettirilemez, toplu ödemelere hazırlık için tesis olunacak fona yapılacak yıllık ödemeler gider olarak geçirilemez.

Hukuki açıdan özeti bu olan kıdem ya da işten ayrılma tazminatının işçi, işveren ve de devlet açısından henüz çözüm bulmamış ya da açıklığa kavuşmamış yönleri ile Türkiye'nin geleceğini olumsuz yönde etkileyen bir sorun olarak güncelliğini koruduğu bilinmektedir.

A. İşveren Açısından

İşveren, yasada belirtilen nedenlerle iş akdinin sona ermesi halinde işçiye ya da onun yasal mirasçısına «Kıdem yılı X ücret = Tazminat» adı ile toplu bir para ödeyecektir.

a) Yasa, işverene yeni yükümlülükler getirmektedir.

Evvelce olmayan ya da hesap şekli itibariyle dar sınırlar içinde kalan bu tazminat. İş Hukukumuzun düzenlenmesinde etken olan yeni eğilimlerin doğal sonucu olarak büyük ölçüde değişikliklere uğramış, işverenleri, daha evvel gider bütçelerinin yapımında göz önünde tutmadıkları, karşılığını ayırmadıkları toplu meblağları ödemek yükümlülükleri ile karşı karşıya bırakmıştır.

b) İşverenler, geriye dönük bir biçimde borçlandırılmaktadırlar.

Yasa, tazminatın hesabında «Kıdem yılı x Geniş anlamda aylık ücret» esasını getirmiş, giriş tarihleri ne kadar eski olursa olsun bu hakkı tüm işçilere teşmil etmiştir. Böylece işverenler, kanunun yürürlüğe girişinden evvel işe başlayanlara da borçlanmışlar, geçmiş yılların bütçesinde öngörmedikleri ve gelecek için tahmin de etme-

dikleri için tedbirini düşünmeyecekleri birikmiş bir borç durumu ile karşılaşmışlardır.

Bunun içindir ki hemen tüm kuruluşlarda bu amaçla bir karşılık hesabı ya da yedek akçe ayrılmadığı için kitle halinde ayrılmalarda büyük bir olasılıkla o yılın kazancı yetmeyecek, öz varlıktan harcamaya yapma gerekecektir.

c) Kıdem tazminatı, tabiatı icabı geometrik artış göstermektedir.

Tazminat = kıdem yılı x ücret olarak hesap edildiğine göre sonuca etken olan bu ik unsurdan kıdem yılı her çalışılan yıl için 1 artmakta, ücret ise değişik etkenlerle ve özellikle sendikaların baskılarıyla ve giderek artan bir hızla çoğalmaktadır.

Şöyleki, aylık ücret 100 iken, her yıl aynı oranda, örneğin % 50 zam alan bir işçi,

Birinci yıl	50
İkinci yıl	75
Üçüncü yıl	112,50
Beşinci yıl	253,12
Dördüncü yıl	168,75

zam alacaktır.

Görüleceği üzere tazminatın hesabında ücret (çarpan), bileşik faiz hesabıyla, kıdem yılı (çarpan) + 1 olarak büyürken, sonuç (tazminat) iki büyüme hızının çarpımı ile oluşmaktadır.

Konuyu somut bir örnekle ortaya koymaya çalışalım:

45 yaşında bir üst kademe yöneticisi düşünelim. 40 bin TL. aylık alan bu zat, işçi statüsündedir ve yaş haddine kadar 15 yıl daha çalışma olanağına sahiptir.

25 hizmet yılını tamamladığı için hesaplanan kıdem tazminatı bugün için $25 \times 40.000 = 1.000.000$ TL. dir. Enflasyon hızının % 70 in üstünde seyrettiği ülkemizde işverenin, yan gelirler dahil işçisine

her yıl % 50 zam verdiğini farzedelim. Bu gün için 1 milyon TL kıdem tazminatına hak kazanmış bulunan bu işçi, çalışmasını,

5 yıl daha uzatırsa	7.600.000
10 » » »	57.700.000
15 » » »	438.500.000 TL. sına, oldukça şaşır- tıcı bir miktara hak kazanacaktır.

Verdiğimiz örnek, özel sektörde ve hizmet kesiminde çalışanlardan ve kıdem tazminatına bu yıl hak kazananlardan alınmıştır ve bu ücret üst kademe yöneticilerinin ortalama düzeyini temsil etmektedir.

Bu örneği, bir başka açıdan da değerlendirebiliriz. Araştırmamız, bu şahsın 25 yıl önce göreve başladığında o zamanın ortalama ücreti olan 400 lira gibi iyi bir para aldığını ortaya koymaktadır. Bu defa kıdem tazminatına hak kazandığı tarihte bu tazminata esas aylığının başlangıç aylığının 100 katına, toplam tazminatı da 2500 katına, yani 1.000.000 TL. sına vardıgı görülmektedir.

Geçtiğimiz 25 yıllık dönemin ekonomik ve sosyal koşullarının gelecek aynı dönem içinde de sürdüğünü kabul edersek, bu gün 5.000 TL. ile işe başlayan bir işçinin 25 yıl sonraki aylığı 500.000, kıdem tazminatı 12.500.000 TL. sına ulaşacaktır. Bugün işe başlayacak ve 25 yıl aynı işyerinde çalışacak bu işçinin kıdem tazminatına hak kazandığı tarihte kendisine ödenecek meblağın hazır bulundurulmasını temin için işverenin her yıl, $5.000 \times 100 = 500.000$ TL. lık bir taksidi, o işçi için kıdem tazminatı fonuna iştirak payı olarak şimdiden aktarmaya başlaması gerekmektedir.

Yine unutulmamalıdırki sendikalar güçlendikçe, esas aylıklar enflasyon hızının da üstünde bir tempo ile çoğalmakta, diğer sosyal hakların yanı sıra yan gelirlerin adedi ve miktarları artmakta, her bir yıl için 30 günlük üzerinden hesaplanan kıdem tazminatı 45, 60 hatta 100 günlük ücret bazına dayandırılmaktadır. Böyle olunca beklenen sonucun daha da müzminleşeceği ortaya çıkacaktır.

d) En güçlü kuruluşlar dahi bu yükü çekemez.

Önce şunu belirtmeliyizki hiçbir kuruluşun bilâncosu, doğmuş

kıdem tazminatı taahhüdünü göstermediği sürece sıhhatli değildir. Ve bu nedenle ortaya çıkan kârlar, gerçek dışıdır.

Kuruluşların kıdem tazminatından dolayı çoğalan taahhütleri bir yana bir de mahsup edilmemiş bu taahhütlerinden dolayı yüksek gözüken kâr üzerinden vergiye mükellef kılınmaları da mali yapılarını bir kere daha zaafa uğratmaktadır. İşverenin bu taahhütlerini sigortalayamaması ya da biriken bu borçları için her yıl ayıracağı karşılıkları gider hesabına yazamaması da kötü kaderini hızlandırmaktadır.

İşverenler için önlemlerin aranması doğal sayılmakla birlikte çıkış yolu henüz bulunmuş değildir. Üretim kesiminde, mesaisi münhasıran bedeni emeğe bağlı işçilerin çeşitli bahanelerle iş akitlerinin feshedilmesi suretiyle kısa aralıklarla çalışanların yenilenmesi gibi tedbirler yeterli ve genellikle hizmet kesimi için verilecek görev, belli bir yetenek, kıdem ve güven isteyen işlerde çalışanlar için geçerli değildir.

Özellikle banka ve sigorta gibi kuruluşlarda bir kambiyo şefinin, bir muhasebe müdürünün, bir kredi ve istihbarat elemanının bilgi ve tecrübesi kadar, işveren için ondan da önemli addettiği güven, her zaman kolayca tedarik edilen nesne değildir. O nedenle bu tür kuruluşlar, birer teminat müessesesi olan banka ve sigortalar, kıdem tazminatının hazırladığı kötü durumdan en ziyade etkilenecekler arasında yer alacaklar, hiç şüphesiz ülke ekonomisini de kendi kaderleri peşine takacaklardır.

Ürettikleri kredi ya da teminat gibi hizmetler, devletçe tek taraflı ve otoriter bir biçimde saptanan fiyat sınırlamaları içinde kaldıklarından, bu kuruluşlar, ilâve külfetlerini müşterilerine yansıtmak olanağından da yoksundurlar.

Yaptığımız araştırmalara göre bir önlem alınmadığı takdirde bu tür kuruluşlar, esasen azalma eğiliminde olan bilânço kârları üzerinden,

- Devlete vergi ödemeseler,
- Yedek akçe tefrik etmeseler,
- Ortaklara kâr vermeseler, olduğu gibi kıdem tazminatı fo-

nuna ilâve dahi etseler, 10 yıllık birikimle, kıdem tazminatından doğan taahhütlerin onda birini dahi karşılayamayacaklardır.

e) Bugünkü uygulama, işverenlere bir de hukuki sorumluluk yüklemektedir.

Bu sorumluluk iki noktada toplanmaktadır.

Evvelâ işçiye ödenen kıdem tazminatının vergilendirilmesi hususunda Maliye ile işçi ve işverenler farklı tutum içindedirler. Nihai karara henüz bağlanmamakla beraber itiraz mercileri de işçi ve işverenden yanadırlar. İhtilaf aslında, kanunun pek açık bir şekilde tedvin edilmemiş olmsından doğmaktadır.

İkincisi, kıdem tazminatına esas Maliyenin belirlendiği aylık sınır aşılarak ödeme yapılırsa, bu fazla kısım, gider olarak kabul edilmemekte, uygulayıcılarca matraha ilâvesi istenmektedir.

Bu husus ta henüz aydınlığa kavuşmamıştır.

B. İşçi Açısından

İşçi, kıdem tazminatının vergilendirileceği ya da diğer yan gelirlerle birleştirilerek yüksek oranda bir mükellefiyete gireceği korkusu ile emekliliğini istemeyecekse, kıdem tazminatından beklediği faydayı maksimum düzeye ulaştırmak için,

— Aynı işverene tabi işyerinde çalışmayı,

— Çalışma yıllarını mümkün olduğu kadar uzatmayı, düşünecektir.

İşçinin, tazminat adı altında eline geçecek bu toplu para, eveldenberi beklediği ve derece derece artan bir meblağ olmayıp, kanunun getirdiği bir imkânla doğan ve kendisini için fırsat sayılan bu durumu en iyi biçimde değerlendirecektir.

Aylığı her yıl % 50 artan 40 bin TL. maaşlı ve emekliliğe hak kazanmış yönetici kadrodaki bir işçiye göz önüne getirelim. (Aslında 40 bin liranın vergiden sonraki net tutarı, kullanılabilir miktarı, yarı yarıya inecek, geçmine kıt kanaat yetecektir).

Bu işçi emeklilik isteminin bir yıl ertelediği takdirde aylığı 60 bine çıkacak, 20 bin liralık farkın 26 katı, kıdem tazminatına ilâve olacaktır. Bir başka deyimle aylığı, $20 \text{ bin} + (20 \text{ bin} \times 26) \times 1/12 = 63.333 \text{ TL}$. artacak, toplam olarak 103.333 TL. sına varacaktır.

Bu durumda işçi, elbetteki iş kanununa tabi bir iş yerinde çalışmayı, toplu sözleşmelerden ve sendikal haklardan yararlanmayı, işvereni değiştirmeden aynı işte mümkün olduğu kadar uzun süre çalışmayı tercih edecektir.

C. Devlet Açısından

Yasal hükümler ve de uygulamalar, devlet açısından da iç açıcı bir durum hazırlamamaktadır.

— Kıdem tazminatı müessesesi, şimdiki niteliğini koruduğu sürece üretim olumsuz yönde etkilenecektir.

— Değişik hukuki statüde bulundukları için çalışanlar arasında - örneğin bir devlet memuru ile bir belediye işçisi arasında - eşit emeğe ve kıdeme farklı koşullar sağlandığı için huzursuzluk belirecek, hükümetler için çözüm gereken sosyal sorun haline gelecektir.

— Devlet herşeyden evvel en büyük işveren durumunda olduğu için kıdem taminatının getirdiği yükümlülüklerden en fazla kendisi etkilenecek, bütçe açıklarını müzminleştirecek, enflasyonu körükleyecek, paranın iç ve dış değerinin korunması için alınacak tüm önlemleri etkisiz hale getirecektir.

— Devlet kendi memuruna verdiği emekli ikramiyesini kıdem tazminatı düzeyine çıkaramadığı için işçi - memur ayırımının getirdiği, sakıncalar sürüp gidecek, kaliteli eleman bulmakta, sağlıklı hizmet sunmakta, kamu otoritesinin gerekli kıldığı saygınlığı yaratmakta zorluk çekecektir.

— Bu haliyle kıdem tazminatı, sağcı partilerin iktidarı zamanında çıkarılmış, kendilerine rey veren kesime bu suretle kötü bir gelecek hazırlamıştır. Çalışanları tuttuğu bilinen şimdiki iktidarda, kıdem tazminatına iyileştirici önlemler getireceği yerde reyini aldığı kesimin eline geçecek toplu meblağı vergilendirmek suretiyle kendi sempa-

tizanı geniş zümreyi gücendirmiştir. Vergi tasarıları, bu çelişkiyi sergilemektedir.

Kanımızca vergilendirmek, etkili bir çözüm değildir. Zira bugün bile milyonu bulan ve aşan kıdem tazminatları, 25 - 30 yıl çalışmadan sonra bir mesken tedarikine dahi rahatlıkla yetmemektedir.

Esasen adı «Tazminat» olan bu meblâğ, gelir gibi muamele görmemeli, vergilendirilmemelidir.

Önerilerimiz :

Kıdem tazminatı için her işçinin işe başladığından itibaren işverence belli ölçülerde aidat ayrılarak işyeri muhasebesinde bir fon geliştirilmelidir.

Kıdem tazminatı, emek gücü erbabının yaşlanması, enerjisinin azalması v.s. gibi nedenlerle müesseseseleştirildiğine göre bir bakıma amortisman karşılığı gibi mütalaa edilmeli, her yıl fona ayrılacak meblağ kârdan düşülmelidir.

İşçinin kıdem tazminatına hak kazanması halinde yapılacak ödeme de vergi dışı bırakılmalıdır.

Kıdem tazminatının progressif bir biçimde artmasını önlemek için, her yıl için bir aylık esası korunmakla beraber, bu, son aylık olmamalı, her geçmiş yılın o yıla ait aylık ortalamasına belli bir oranda bileşik faiz uygulamak suretiyle bulunan aylıkların toplanması ile varılacak rakam işçiye tediye olunmalıdır.

Gerice Yörelerde Sınai Gelişmenin Teşviki (III) - İtalya Deneyi

Yazan : Mr. Franco ARCHİBUGİ
Bölgesel Plânlama Profesörü
Calabria Üniversitesi Plânlama
Bölümü Müdürü
Çev. : Sedat SANATKÂR, M. Sc

1 — GİRİŞ :

İtalya'da bölgesel kalkınma politikası o zamanlar için göreceli olarak devrimci sayılabilecek bir kanunla 1950'lerde başladı. Bu kanuna dayanılarak, kamu harcamalarının ülkenin geri kalmış yörelerine (güneydeki mezzogiorno) aktarılması için özel bir fon ve aynı zamanda özel bir kurum («cassa per ile Mezzogiorno» olarak bilinen) kuruldu.

Bu rapor, İtalya'nın harp sonrası bölgesel gelişme politikasını, belli başlı özelliklerini belli devrelere ayırarak anlatma amacını gütmektedir.

2 — ALT-YAPIYA MÜDAHALE DEVRESİ (1950-1957)

1950'den 1957 yılına kadar olan devre tarımsal faaliyetleri desteklemek için alt-yapı yatırımlarının kurulması olarak tanımlanabilir.

Bu devrede egemen olan iki görüşten biri olan doğrudan doğruya sanayiye öncelik verilmesi yerine sanayileşmeyi yaratacak ve uyaracak şartları oluşturma görüşü olan ikinci görüş kabul edildi.

1950-1957 yılları arasında «Cassa per il Mezzogiorno» faaliyet sahasını yalnızca aşağıda yazılı sektörleri finanse etmekle sınırladı.

— Tarım

— Ulaşım, Haberleşme

— Turizm ve Hotel Yatırımları

Ayrıca bu devrede sanayi yatırımlarını uyarma olasılığı da mevcuttu, şöyle ki;

— İtalyan sanayisinin tümü ve bazı yeterli bölgelerde finansman teşviki olarak faiz ödemelerine katkı

— Mali teşvikler (örneğin, bir tür alım-satım vergisi olan IGE' den kısmi muafiyet, gelir vergisinden 10 yıl muaflik, hammadde ve teçhizat ithalinde gümrük vergilerinden muaflik gibi.)

Pratikte bu önlemlerin etkisi ya hiç olmadı ya da çok az oldu. Tek etki, tarımsal üretimde belli bir artış olmasıydı. Mezzogiorno'nun tarımda katma değeri bu devrede ortalama % 2.2 arttı. Bu oran tüm İtalya için % 2.9 idi.

Ulusal ve sanayi gayri safi hasıla büyüme oranlarına baktığımızda bu oranların Mezzogiorno bölgesinde, İtalya'nın diğer bölgelerine kıyasla daha düşük olduğunu görürüz (Mezzogiorno bölgesinde % 37 ve % 31.5 olan bu oranlar, 1951'de ülke ortalaması olarak % 68.1 iken 1957'de % 65.1'e düştü)

3 — SANAYİLEŞMEYE MÜDAHALE DEVRESİ (1957-1965)

1957 yılında gelişme politikasında değişiklik yapılarak sanayiye öncelik verildi. Bunun için yeni bir kanun çıkarılarak yeni kurumlar kuruldu.

a) «Sınai Gelişme Bölgeleri» Kurumu

Sanayi bölgelerini yönetmek ve yerel seviyedeki müdahaleleri koordine etmek amacıyla «Consorti» denilen özel bölgesel bürolar kuruldu. «Consorti» denilen bu kuruluşlar sanayi politikalarını geliştirme aracı olarak mahalli otoriteler tarafından kurulmuştu. Başlangıçta belli başlı bölgeler seçilecek ve sanayileşme faaliyetleri bu bölgeler üzerinde yoğunlaşacaktı.

Fakat, politik faktörler ve devletin ekonomiye müdahale anlayışı, Consorti'nin kurulmasını ve bölgesel sınırlarının belirlenmesini bazı şartlarla yerel otoritelerin kişisel girişimlerine bırakılmasını gerektirdi. Neticede, bütün Mezzogiorno sanayi bölgeleriyle kuşatıldı ve sanayi bölgeleşmesi etkileri tesirsiz hale geldi. Başlangıçta 8 veya 10 olan Consorti sayısı bugün 51'e yükselmiştir.

Yerel otoritelerin ve diğer kuruluşların hisseleri az olduğundan (başlangıçta Cassa'nın maddi katkısı alt-yapı yatırım harcamalarının en fazla % 50'sini oluşturuyordu) Consorti finansal bakımdan zamanla Cassa'ya bağımlı bir hale geldi. 1962'de çıkarılan yeni bir kanunla bu oran % 85'e çıkarıldı.

b) Kamu Teşebbüslerinin Müdahalesi

Mezzogiorno politikasının ikinci özelliği, bu dönemde kamu teşebbüslerinin önemli müdahalelerinin olmasıdır. Yeni kanuna göre, kamu teşebbüsleri yeni yatırımlarının % 60'ını ve toplam yatırımlarının en az % 40'ını Mezzogiorno bölgesinde gerçekleştirmek zorundaydılar. Bu nedenle, kamu teşebbüslerinin yatırımları bu bölgede süratle arttı ve 1961'de toplam kamu teşebbüsleri yatırımlarının % 37.2'i bu bölgede toplanmıştı.

c) Mali Teşvikler

1957 yılında çıkarılan kanun yeni sanayi bölgesi olan Mezzogiorno için mali teşvikler getirmişti. Örneğin, tesislerini Mezzogiorno bölgesinde kuran teşebbüslere, kuruluş harcamaları için % 25, makine ve teçhizat harcamaları için % 10 oranında yardım yapılıyordu. Yapılan yardımlarda öncelik, Mezzogiorno'nun Bakanlar Kurulunca

belirlenen öncelikli sektörlerde yatırım yapan ve tesisini sanayi bölgesinde kuran küçük işletmelere tanınıyordu.

Ayrıca, Mezzogiorno bölgesinde elde edilen kâr yeniden yatırıma dönüşecek olursa bunun % 50'si gelir vergisinden muaf tutulacaktı.

d) Zorunlu Kamu Alımı

1957 kanunu, tüm devlet kurum ve teşebbüslerinin mal ve hizmet alımlarının en az beşte birini Mezzogiorno bölgesindeki teşebbüslerden yapılmasını zorunlu kılıyordu. Bununla o bölgede faaliyette bulunan teşebbüslerin yalnızca üretimlerindeki yetersizliği değil aynı zamanda pazarlama konusundaki yetersizliklerini de azaltma amacı güdülmekteydi.

e) Kamu Müdahalesinde Koordinasyon Sorunu

1957 kanununun getirdiği diğer bir yenilikte yapılacak müdahalenin koordinasyonunun geliştirilmesi ve kuvvetlendirilmesiydi. Gerçekte Cassa'nın müdahalesi birçok durumlarda kişisel girişimlerin ve enerjilerin boşa harcanmasına yol açtı ve devletin diğer idari kısımlarındaki koordinasyon noksanlığı nedeniyle Cassa'nın müdahalesi çoğu kez «tamamlayıcı» olmak yerine daha çok «ikame edici» oldu.

Cassa müdahalesinin olağanüstü karakterini belirginleştirmek için, kamu idaresi adına yapılan kamu çalışmalarının oranının, toplam İtalyan nüfusu içinde Mezzogiorno nüfusu payından az olması kanunda açık bir şekilde belirtildi.

Ayrıca, bütün müdahaleleri koordine etmek için Mezzogiorno da özel bakanlar kurulu kuruldu ve bu tür koordinasyon çalışmaları için parlamentoya her yıl rapor verilmesi önerildi.

f) Teknik Yardım

1957-1965 döneminde iki yeni kurum ortaya çıktı. IASM ve FORMEZZ.

— İlk kurumun görevi Mezzogiorno'da kurulan yeni teşebbüsler ile sanayi bölgesinin veya Consorzi'nin müdürlerine ve de yatırı-

rimcılara teknik danışmanlık ve eğitim, pazar araştırması vs. gibi konularda yardım etmeyi içeriyordu.

— İkincisinin görevi ise, Mezzogiorno'da öğretim ve eğitim faaliyetlerini, idari yetenekleri geliştirmeyi, yeni sınıai teşebbüslerin yerleşim sorunlarına eğilmeyi, yönetici yetiştirmeyi ve bütün bu sorunları takip ve kontrol etmeyi içeriyordu. Yürürlükte olan kanun bu devrede yabancı yatırım ve sermayeye herhangi bir özel şans tanı-mıyordu.

4 — ULUSAL PLANLAMA DÖNEMİ (1965-1971)

1965 yılında Mezzogiorno'daki müdahalenin politik ve idari şekli ulusal ekonomik plânlama sürecinin başlamasıyla önemli ölçüde de-ğişti.

a — Kamu harcamalarının yeni koordinasyonu

1965'deki yeni kanunla Cassa'nın rolü, ulusal plân ile Mezzogi-orno plâni arasındaki ilişki, mali ve parasal teşvikler, ve olağanüstü harcamaların koordinasyonu üzerinde önemli değişiklikler yapıldı.

Cassa'nın harcamalarının «tamamlayıcı» olmaktan çok «ikame edici» olması sorununu çözmek için 1965'de Mezzogiorno bölgesi için CIPE (The Committee of Ministers for Economic Planning) teşkilâtı içinde çalışacak bakanlar komitesi kuruldu.

1957 kanununda her bakanlığın programı, Mezzogiorno bölge-sine uygunluğunun ve tutarlılığının onayı için bakanlar komitesine sunulmadan önce inceden inceye düzenlenirdi. Diğer bir deyimle koordinasyon çalışmaları sonradan yapıldı. Yeni kanunda ise, prog-ramlar farklı müdahaleleri düzenleyen bir plânın çatısı içinde incele-necek ve böylece koordinasyon çalışmaları da önceden yapılacaktı. Bu süreç eskisinden daha etkiliydi ve muhtemelen bunun neticesi olarak 1965-71 döneminde Mezzogiorno'daki kamu çalışmaları İtal-ya'nın diğer bölgelerindeki kamu çalışmalarının % 42,9'unu oluş-turdu.

Bu devrede yatırımların oranı da % 37,2'den % 39,8'e yükseldi. Mezzogiorno'da yapılan kamu harcamalarındaki bu artışın başlıca nedeni, kanunun Cassa'nın hızlı gelişen bölgelere müdahale etmesi

gerektiğini açıkça belirlemesi idi. Yeni kanun ayrıca Cassa'nın müdahale gücünü arttırıyordu.

b — Teşvik Politikasında Yeni Ayrıcalıklar

1965 kanunu mali ve parasal teşviklerde bir takım değişiklikler getirdi. Kalkınma bölgelerindeki projeler diğer bölgelerdeki projelerden daha çok özendirilecekti.

CIPE'nin özendirici politikadan yararlanması gerektiğini sektörler kimya, metal üretimi ve gıda endüstrisi idi. Küçük ve orta ölçekli işletmelere öncelik tanınıyordu.

Mali teşviklere gelince, yeni kanun Mezzogiorno'da kurulan tüm işletmeleri 10 yıl süre için kurumlar vergisinden muaf tuttu. 1969 yılında da, elde edilen gelirin tekrar yatırıma dönüşmesi halinde bu gelirin vergi istisnası oranı % 50'den % 70'e çıkarıldı.

c — «Plânlama Sözleşmeleri»

Gerçekte teşviklerin özel ve ayrıcalıklı kullanımı, ancak Mezzogiorno bölgesinde yatırım yapma ve çalışma isteği taşıyan firmalarla etkili ve düzenli bir anlaşma sürecini tamamlamış olsaydı haklı görülebilirdi. İtalya'da bu yönde ilk adım Bütçe ve Ekonomik Plânlama Bakanlığınca «Plânlama Sözleşmeleri» diye bilinen bu dönemde başlatıldı ve kurumsallaştırıldı.

1968 yılında resmi bir gazete daha önce geçerli olan teşvik sisteminin belirli bir bölgede ekonomik ve teknik açıdan yeterli olmadığını kabul etti. Bu amacı gerçekleştirmek için hükümet ile büyük kuruluşlar arasında yeni bir tür anlaşma gerektiğini savundu. Bu anlaşmalar hükümet ile büyük kuruluşlar arasında bir tür bilgi alışverişinin sağlanmasıydı. Prensipte, bu tür bilgi alışverişi ile firmaların gereksinim duyduğu alt-yapılarla yatırım projeleri arasında uyum yaratılacaktı. Orta ve küçük ölçekli firmalarda büyük kuruluşlarla birlikte plânlama sözleşmelerine bağlı olacaklardı.

«Plânlama Sözleşmeleri» temelde akılcı olmasına rağmen pratikte küçük ve orta ölçekli firmalar arasındaki organizasyonu sağlamamanın olanaksızlığını ortaya çıkardı. Ayrıca, hükümetin tutumunun açık olmayışı, hedeflerin belirsiz ve istikrarsızlığı nedeniyle hü-

kümetin kendisi, büyük girişimlerin sektörel ve bölgesel dağılımını kontrol etme ve yönlendirme durumunda olamadı.

Bununla beraber, 1969-71 döneminde Mezzogiorno bölgesine yapılan yatırımlar gerek mutlak gerekse oransal olarak arttı. Bu artışta en önemli rolü kamu kuruluşları oynadı (kamu yatırımları üç senede dört misli arttı). 1970 ve 1971 yıllarında kamu teşebbüslerinin toplam yatırımlarının yarısından fazlası Mezzogiorno bölgesinde gerçekleştirildi.

d — «İstihdam Etkisi»

Ekonomik plânlama için teşvik politikasını kurumsallaştırma gayreti, yüksek sermaye katsayısı ve düşük istihdamın etkisiyle birlikte birkaç büyük yatırım üzerinde ters bir yoğunlaşma ortaya çıkardı. Bu durum İtalya'da protesto ve sert eleştirilere yol açtı. Gerçekleşebilir bir sınai kalkınma perspektifi içinde gerekli yatırım türü hakkında açık bir strateji takip edilmiyordu. Bu da, kamu kaynaklarının yanlış kullanımına dikkati çekmeye yetti. Örneğin, Mezzogiorno bölgesinde petro-kimya merkezlerinin kurulması ve hiçbir küçük ve orta ölçekli firmayı sisteme sokmadan, Mezzogiorno bölgesinden çok kuzeyde daha fazla talep yaratabilecek olan büyük çelik firmalarının kurulması, kamu kaynaklarının yanlış kullanımına örnek gösteriliyordu.

Bu nedenle, 1960 sonlarında İtalyan halkı Mezzogiorno bölgesi için emeğin maliyetinin düşürülmesini ve emek-yoğun sınai yatırımların uyarılmasını tartışmaya başladı. 1968 yılında çıkarılan kanun Mezzogiorno bölgesindeki girişimler için ödenen sosyal güvence fonlarını % 20 azalttı.

e — Kuzey-Güney Uçurumunun Belirginleşmesi

İncelenen 1965-71 dönemi bir bütün olarak ele alındığında, Mezzogiorno bölgesi için uygulanan politikanın geçmiştekenden daha yoğun olmasına karşın alınan sonucun öncekilerden pek farklı olmadığı görülür.

Ortaya çıkan en önemli sonuç, Mezzogiorno'daki sınai yatırımın, toplam sabit sermayenin artması olmuştur. Bu dönemde sabit ser-

mayenin payı % 29,2'ye (daha önceki dönemde bu oran % 22,6 idi) ve sınavı yatırımların payı ise % 28,2'ye (daha önceki dönemde bu oran % 21,6 idi) çıkmıştır.

Sınavı üretimin büyüme hızı ile ilk kez ulusal ortalamaı geçmesine karşın daha önceki dönemlere göre düşük olmuştur. (İtalya'nın tümü için % 6,3, Mezzogiorno için % 6,4). GSMH geçmiş dönemlere kıyasla bir farklılık göstermemiştir (% 5 Mezzogiorno'da, % 5,2 tüm İtalya'da). Mezzogiorno bölgesindeki büyüme hızının ilk kez ulusal büyüme hızından çok farklı olmaması kuşkusuz önemli bir olgudur. Bu dönemde, kalkınma politikasından beklenen sonuçlar elde edilememesine rağmen Kuzey ile Güney arasındaki fark büyümemiştir.

5 — «ULUSAL PLÂNLAMA KRİZİ» DÖNEMİ (1971-1976)

Bu dönemde Güney'de etkili bir istihdam politikası oluşturulması için çaba harcanmış, bu amaç 1971 yılında çıkarılan ve iki önemli maddeyi içeren kanunla açıklanmıştır.

- Küçük ölçekli firmalar lehine müdahale
- Özel projelerin tanıtılması

a) Yatırım Yetkisi

1971 kanunu güney bölgesi bakanlar komitesini kaldırarak, onların koordinasyon ve plânlama sorumluluklarını Bakanlararası Ekonomik Plânlama Komitesine (BEPK) aktardı. Bundaki gaye, ulusal kalkınma plânı ile Güneydeki bölgesel kalkınma arasında sıkı bir işbirliği kurulmasıydı.

BEPK'ye ülkenin herhangi bir yerinde 7 milyar liri aşan yatırımlar için kuruluşun yerini belirleme yada reddetme yetkisi veriliyordu. Bu yetkinin BEPK'nde toplanması bölgesel kalkınmanın daha etkin teşviki amacını taşıyordu.

İlk beş yıllık plânın (1966-70) uygulanmasındaki aksaklıklar ve düşünülen ümitsizlikten sonra 1970 başlarında ulusal plânlamaya yeniden ilgi duyulmaya başlandı. 1971 yılında ikinci beş yıllık plân hazırlıklarına (1971-75) büyük önem verildi. Bu nedenle, 1969 yılında

plânlama daireleri 1980'lere kadar uzanan ve «Progetto 80» olarak bilinen uzun-dönem ekonomik politika görüşünü ortaya attılar. Bu görüş ilk kez ülkenin tümü için bölgesel kalkınma kılavuzu görevini içeriyordu. Mezzogiorno bölgesinde, alt-yapı ve yapısal müdahaleler belirlenerek ulusal kalkınma görüşü içine alındı.

Fakat «Plânlama canlılığını» plânlama alanında politik karmaşıklık takip etti. 1971-1975 dönemini içermesi gereken ikinci beş yıllık plân kapsamı 1973-77 dönemine kaydırıldı. İç ekonomik kriz, enflasyon ve orta-sol koalisyonun sona ermesi bu dönemdeki ulusal plânlamanın tamamen tersine dönmesine neden olur.

b) Küçük ve Orta Ölçekli Şirketler Lehine Gayretler

Daha önce de belirtildiği gibi, 1971 kanunu küçük ve orta ölçekli işletmeler lehine yeni bir politika güdülmesi ile ilgiliydi. Büyük girişimlere sağlanan teşvikler azaltıldı (5 milyar lîret üzerindeki yatırımlar). Bu yardım daha önce % 20 oranında iken % 7 ile % 12 arasında sınırlandırıldı. Buna karşılık 1,5 ile 5 milyar lîretlik sabit yatırımlı küçük ve orta ölçekli işletmelere verilecek ödenek, toplam yatırımlarının % 20 si ile % 25 i ve yapılacak tüm mali yardım ise % 35 ile % 50 arasında belirlendi.

Yardım politikasındaki bu ayrıcalıklı tutum, büyük girişimlerin, küçük ve orta girişimler üzerinde egemenlik kurmasını önleme amacını taşıyordu. Faiz oranı politikası da küçük ve orta ölçekli firmalar lehine düzenlendi. Bununla beraber, küçük sanayi sektörünü kuvvetlendirmek için alınan bu önlemlere rağmen bu sektöre 1971-74 döneminde ancak 300 milyar dağıtıldı.

1971 kanununun diğer bir özelliği de yeni bir kamu finans kurumunun (FIME) kurulmasıydı. Fakat, gerçekte FIME 1975 ortalarında faaliyete geçebildi ve ne derece başarılı olduğu da tartışma konusudur. Bu arada, Güney'deki firmaların ödediği sosyal güvenlik primleri % 20'den % 30'a çıkarılmıştır.

Yeni kanuna göre, yardımın ve onaylanacak kredi miktarının «Plânlama sözleşmeleri» ve «öncelikli sektör plânları» temel alınarak BEPK'ince tayin edilmesi gerekiyordu. Fakat, ne «Plânlama sözleşmeleri» ve nede «öncelikli sektör plânları» o zamanki İtalya gerçeği ile bağdaşmıyordu.

c) Plânlama Sözleşmelerinin Geçerliliğini Kaybetmesi

Plânlama sözleşmeleri, gerçekte dört safhada açıklanabilir;

— İlk dönem (1968-69) başlangıç safhasıydı. Bu devrede önemli temel yatırımlar yapılmıştı (Alfa-Sud ve Fiat Programları)

— İkinci dönem (1970-71) belirli sosyal sorun ve baskılara bölgesel (Battipaglia ve Reggio Calabria) cevap özelliği taşıyordu. Her iki dönemde de yatırım harcamalarının % 96'sına yakın kısmında kimyasal ürünler ve çelik egemen olmuştur.

— Üçüncü dönem (1972-73) ara verme safhasıydı. Yalnızca kimya sektöründe bazı yatırımlar yapıldı.

Dördüncü dönem (1974'e dek) kimya ve çelik sektöründe önemli yatırımların yapıldığı dönemdir.

Bu dönemde kullanılabilir fonların % 57'si ve istihdamın % 33'ü temel kimya sektörüne ayrılırken, çelik endüstrisi ile birlikte bu iki sektör toplam kullanılabilir fonların % 87'sini ve istihdamın % 57'sini bünyelerinde toplamışlardır.

6 — ŞİMDİKİ DÖNEM (1976-1980)

İtalya'da incelediğimiz dönemlerin özel veya «Olağanüstü» politikalarına ve deenyelerine karşı geniş ve şiddetli bir karşı tepki doğdu.

a) «Özel» müdahâlenin sona erışı

Son yıllarda Mezzogiorno için yapılan özel müdahalelerin sona ermesi ve alışılmış kamu harcamaları pratiğine dönülmesi lehinde birçok görüş ortaya atılmıştır. Bu arada, önemli olan bölge anayasasıyla gerçekleşmiş kurumsal reform olup, devletin ve merkezi hükümetin taşıdığı sorumluluğun ve gücün bölgelere devredilmesi idi. Bölgesel kalkınmada, bölgeler önemli rol oynamış olup, Cassa'nın uyguladığı işlevi onlara vermek oldukça akılcı görülmüştür.

Bu nokta üzerindeki hakim politik görüş İtalyan politikasındaki genel değişim ile birleşerek yeni ve dinamik bir çözüm ortaya atıl-

masına neden olmuş ve bu çözüm 1976'daki yeni kanunda açıklanmıştır.

Yeni kanun ilk iş olarak özel müdahaleyi bir bakıma Cassa'nın kendi varlığını yenilemiştir. (1980 yılının sonuna dek yani sadece 5 yıl için). Bu beş yıllık süre Cassa'nın fonksiyonlarının tamamıyla bölgelere transferi doğrultusunda «Geçiş» dönemi olarak kabul edilmiştir.

Bu geçiş döneminde Cassa'nın rolü, yeni görevler hazırlamak, finansal varlık olmaktan çok giderek teknik bir varlık olarak hareket etmektir. Cassa'nın 1980 yılından sonraki geleceği tanımlanmamış olmakla birlikte büyük bir olasılıkla merkezi hükümete ve bölgelere politikalarında yardımcı olacak bir teknik kalkınma kurumu haline dönüşecektir.

b) Ulusal ve Bölgesel Plânlamanın Yenileme Denemesi

1976 kanununa göre, finansmanı Cassa tarafından sağlanan ileri seviyedeki proje çalışmaları, bölgeler tarafından kabul edilerek geliştirilen bölgesel kalkınma plânlarının ışığı altında yapılmalıydı. Bu, ulusal plânlamanın yenilenmesi biçimine deneme ve hata yoluyla bir dönüştü. Aslında, bu tür plânlama yenilenmesindeki başarı olanağı oldukça kısıtlıdır. Bu yüzden, bu yenileme sürecinden bazı «özel projeler» zarar görmüşlerdir.

7 — MEZZOGIORNA POLİTİKASININ GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ :

Mezzogiorno için farklı dönemlerde ve farklı sektörlerde olağanüstü politika olarak tanımlanan önlemler dizisinin bir bütün olarak değerlendirilmesi güçtür.

Kuşkusuz, başlangıç noktasından bu güne bakılacak olursa, Mezzogiorno bölgesinde, uygulanan bazı politikaların başarıya ulaştığı ve sonuçta belli bir gelişme sağlandığı görülür.

Temelde tarıma dayalı, Mezzogiorno'nun sanayileşme yolunda tarımın payının çok az olduğu yerel piyasa ekonomisine dönüştüğü de kuşku götürmez. Tarımsal üretimin payı 1951'de % 29,9 iken 1972'de % 18,3'e düşerken sını. üretimin payı ise % 18-3 iken

% 29,3'e vükselmiştir. Bu değişim, gelişmiş bölgelerle gerice yöreler arasındaki uçurumu azltmaya yeterli olmamakla beraber, o dönemde milli gelirde izlenen artıştan kaynaklanmaktadır. Örneğin, 1972 yılında kişi başına milli gelir 1951'dekinden 2,5 kat fazla olarak gerçekleşmiştir.

Mezzogiorno ekonomisi her biri oldukça önemli farklı dönemlerden geçmiştir. «İtalyan Mucizesi» olarak anılan (1959-64) döneminde, bölgesel politika zayıf olmasına karşın büyüme hızında önemli bir artış sağlanmıştır. Bu artış, bize göre, İtalyan ekonomisinin genişleme kapasitesinden kaynaklandı. Özel transferler (işçi dövizi girdileri gibi), kamu transferleri yerel pazarların ve bazı faaliyetlerin genişlemesine katkıda bulundu.

Bu dönemde, tarım kesiminde ve tarımsal üretimde gerçek anlamda değişimler izlendi ve Mezzogiono bölgesindeki artış ülkenin diğer bölgelerinden daha hızlı oldu.

İkinci dönemde, büyüme kalıbı radikal olarak değişmiştir. Sanayileşmenin doğrudan ön plâna alınması gayretiyle bölgesel politika Mezzogiorno bölgesinde yatırımların diğer bölgelere göre hızla artmasını sağlamıştır. Fakat, sonuç üretim açısından pek olumlu olmamıştır. Yatırım/çıktı oranı İtalya'da 1951 yılında % 21, 1961'de % 22 iken 1960'larda yavaşça azalarak 1973'de % 18'e kadar düşmüştür. Aynı yıllarda Mezzogiorno için bu oranlar % 19, % 26 ve % 45 olarak gerçekleşmiştir.

Mezzogiorno bölgesinde büyüme hızları gelişmekle beraber büyümedeki bu artışı kuzey ile güney arasında var olan ne ekonomik uçurumu, ne kişi başına düşen milli gelirdeki farkı ve nede işçi başına düşen sinai üretim farkını azaltmada etkili olamamıştır.

Yatırım açısından sarf edilen tüm gayretler sadece aradaki uçurumun büyümesini önlemiştir. Daha önceki dönemlerde bu bile başarılamamıştı.

Ulusal kaynakların önemli miktarda Mezzogiorno bölgesindeki yatırımlar için kullanılması sonucu kuzey ile güney arasındaki uçurumun büyümenin önlenmesinde kuzey bölgesinin büyüme hızının diğer dönemlere nazaran sabit kalmasının da büyük payı vardır.

Mezzogiorno bölgesindeki ekonomik müdahale ile ilgili kamu oyunda yapılan en önemli kritik, büyük oligopolcü ve monopolcü güçlerin spekülâtif işlerini destekleyen temel endüstri kollarına-kimya ve çelik verilen teşvikler olmuştur.

Bu özendirmeler, bölgesel faaliyetleri nedeniyle hem istihdam hemde yerel mal ve hizmet temini açısından «Çölde katedral» olarak tanımlanmıştır.

İlk devrede ekonomik güç, kamu müdahalesine ayrılan kaynakların büyük bir kısmını tarımda verimi arttıracak yapısal bir düzenleme getirmeden, mülk sahiplerinin kârlarını arttıran-dolaylı yada dolaysız, mali yada alt-yapısal-yatırımlara yöneltti. Buna rağmen tarım kesimindeki verimlilik artışı, tarımsal nüfusun kuzey bölgesindeki sanayinin emek talebini karşılaması ve doğal kaynakların serbestçe kullanılması nedeniyle gerçekleşti.

İkinci dönemde ekonomik güç, kamu müdahalesine ayrılan kaynakların büyük bir kısmını kaynakların israfına neden olan ve sadece kuzey bölgesinin alt-sanayi dalında faaliyet gösteren birkaç monopolcu grup lehine işleyen-dolaylı yada dolaysız, mali yada alt-yapısal yatırımlara yöneltti.

Aslında, Mezzogiorno bölgesinde son 25 yıldır başlatılan ve denenerek ekonomik müdahale sürecinin tümünün rasyonelleştirilmesinde çeşitli metodve araçların kullanıldığını gözden kaçırmamak gerekir. Özellikle, 1965'te başlayan «Ulusal plânlamanın» ilk yıllarında müdahalenin belirli amaçlarını koordine etmek için gerekli araç ve gereçler için türlü araştırmalar yapılmıştır.

Plânlama dökümanlarının çokluğuna rağmen, ulusal plânlara bakanlık plân ve raporları ile Cassa programlarına eleştirici bir gözle bakarlar, bu plân ve programların rasyonel bir şekilde hazırlanmadığının belirli amaçları içermediğinin farkına varabilir.

Buna karşılık, bu dökümanlarda, önlemler dizisi tartışılmış ve belli ekonomik politikalar teorik yönden spontane bir şekilde belirlenmiştir.

Bu tür bir metodolojik yapı içinde, kamu müdahalesinin eninde sonunda kaybolacağı ve rasyonel bir yönetimin yokluğunda da en kuvvetli kişilerin dahi yıpranacağı bir gerçektir.

İtalya'da plânlama döneminden çok önceleri bile plânlamanın soyut özelliği eleştirilmiş ve onun geniş, sistematik yaklaşımını yürütmek için girişimlerde bulunulmuştur. Gizli ve yanlış pragmatizm yoluyla, global plânlamayı yasaklama yolunu seçmişler ve bireysel projeleri tercih etmişlerdir.

Bir bakıma, gerek «Plânlama sözleşmeleri» gerekse özel projeler (Cassa ve devlet girişimleri) pratikte en önemli silahlarından -Belirli ve saptanmış yetki ve amaçlarından- arınmış oldular. Bunun ise plânlamanın bizzat kendisine zararlı olduğu açıktır.

Sonunda, «piyasanın serbest oyunu» yerini «projelerin serbest oyununa» bıraktı. Bu durum, pratikte plânlamanın global ve sistematik mantığının «projelere göre plânlama» süreci lehine bozmuştur.

Bugün ulusal bir plân olsaydı bile, bölgesel ve sektörel plânlarla, sistematik bir şekilde asla bütünleşemezdi. Çünkü, yeterli biçimde seçkin plânlar geliştirilmesinde başarısızlığa düşüldü. Eğer bu tür plânlar geliştirilmiş olsaydı gerek plânlama sözleşmeleri ve gerekse «özel projeler» bu genel çatı içinde süreki yenilenerek bazı özel plânların da düzeltilmesi mümkün olurdu.

BEKO

**DİKİŞ-NAKİŞ
MAKİNALARI**

Türk Vergi Hukukunda Tecil ve Taksitlendirme

Yenal ÖNCER (*)

Yazımızın konusu özellikle Likidite sıkıntısı çeken firmaların vergi borçları için Tecil ve Taksitlendirme taleplerini nasıl yapacakları ve nelere dikkat etmeleri gerektiği hususudur.

Bu konuya ilişkin açıklamalarımıza geçmeden önce amme alacaklarında ödeme ne zaman yapılır, zamanında ödeme yapılmazsa ne olur nasıl ve ne zaman tecil talebinde bulunulur bu konularda kısaca değinmekte yarar görüyoruz.

(*) YENAL ÖNCER (Pendik, 1942), Lise öğrenimini İstanbul Erkek Lisesinde tamamlayarak 1962'de İ. Ü. İktisat Fakültesine girerek 1968'de mezun olmuştur. Askerlik dönüşü 1971 yılında Sümerbank Alım ve Satım Müessesesi'nde memuriyete başlamış, 31.12.1971'den bu yana Maliye Bakanlığı Gelirler Kontrolörlüğüne atanmıştır. Halen bu görevde olan Yenal Öncel evli ve iki kız çocuk babasıdır.

Açıklamalarımızı yürürlükteki vergi yasaları ile Maliye Bakanlığınca çıkarılan genel tebliğlerin ışığı altında yapmaya çalışacağız.

AMME ALACAGININ ÖDENMESİ

Bilindiği üzere amme alacakları özel kanunlarında belli edilen zamanlarda ödenir. Şöyleki :

a — Vergi Usul Kanunu Madde : 111/1

Vergi, kanunlarında gösterilen süreler içinde ödenir.

b — Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Madde : 37/1.

Amme alacakları hususi kanunlarında belli edilen zamanlarda ödenir.

— Ödeme zamanları kanunlarında belli edilmemiş ise, bu alacaklar için Maliye Bakanlığınca tesbit edilecek usule göre yapılacak tebliğden itibaren bir aylık devre ödeme müddeti olarak kabul edilir. (A. A. T. U. H. K. Madde: 37/2).

— Ödeme müddetinin son günü verginin vadesi günüdür. (6183 S. K. Madde : 37/3 ve Vergi Usul Kanunu Madde : 112/2).

— Ancak, borçlu isterse vadesinden önce ödemede bulunabilir. (6183 S. K. Madde : 37/4).

— Şayet amme alacağı taksitle tahsil ediliyor ise, taksitlerin vadesinde ödenmemesi halinde alacağın tamamı muaccel olur. (6183 S. K. Madde : 38).

— Haczedilen malların paraya çevrilmesinden önce paraya çevirme tarihine kadar takip giderleri, gecikme zamları ve varsa cezaları alacağın tamamını muaccel kılan taksitle beraber rıza ile ödendiği takdirde diğer taksitler asıl ödeme sürelerinde tahsil olunur. (6183 S. K. Madde : 38/2).

AMME ALACAGININ ZAMANINDA ÖDENMEMESİ

Amme alacakları yukarıda kısaca özetlediğimiz gibi, kanunlarında belirtilen ödeme zamanları içinde ödenmezse diğer bir deyim-

le vadesinde ödenmezse, alacak 6183 sayılı Kanunun 54 ve müteakip maddeleri uyarınca idarece CEBREN TAHSİL olunur.

Bilindiği üzere bu nevi alacaklara aynı kanunun 51, 52 ve 53 üncü maddelerinde yazılı esaslar çerçevesinde GECİKME ZAMMI da tatbik olunur. Ayrıca amme alacağının korunması ile ilgili bazı hükümlerde getirilmiştir. Bunlar :

6183 S. K. daki sıra itibarıyla şunlardır :

- a — Teminat hükümleri (Madde : 9—12)
- b — İhtiyati Haciz (Madde : 13—16)
- c — İhtiyati tahakkuk (Madde : 17—21)
- d — Diğer koruma hükümleri (Madde : 22—36)

Kanun koyucu, amme alacağını korumaya değer gördüğü gibi, zor durumda bulunan borçluları da düşünmüş ve bu borçluları koruyacak şekilde bazı hükümler de getirmiştir. İşte bunlar TECİL VE TEHİR gibi müesseselerdir.

TECİL İŞLEMLERİ

Tecil, amme alacağının belirli veya belirsiz bir zamana kadar ertelenmesi işlemidir. Şukadarki alacak ödeme safhasına girmiş olmalı ve muaccel hale gelmiş olmalıdır.

Tecil, üç şekilde yapılabilir.

- a — Mali ve idari kaza mercilerinin kararlarına istinaden
- b — Vergi kanunlarında yazılı hükümlere istinaden
- c — 6183 sayılı kanuna göre, bir ödeme kolaylığı olarak tatbik olunan tecil işlemidir.

Bizim konumuz 6183 sayılı kanuna göre zor durum nedeniyle mükelleflere tanınan ödeme kolaylığı şeklindeki tecil müessesesidir.

Adı geçen kanunun 48 inci maddesine göre :

Amme borcunun;

1 — Vadesinde ödenmesi

2 — Veya haczin tatbiki

3 — Veyahut haczolunmuş malların paraya çevrilmesi.

Amme borçlusunu ÇOK ZOR duruma düşürecekse, borçlu tarafından yazı ile istenmiş ve teminat gösterilmiş olmak şartıyla alacaklı amme idaresince veya yetkili kılacağı makamlarca amme alacağı 2 yılı geçmemek üzere ve faiz alınarak tecil olunabilir.

Demek oluyor ki amme borçlusu 3 halde tecil talebinde bulunabilir :

1 — Vade gelmeden

2 — İcrai takibat başladıktan sonra, (Ödeme emrinin tebliği üzerine)

3 — Satışa tevessül edildiği sırada, (Paraya çevrilme anına kadar).

Ancak tecil'in kabul edilip edilmemesi amme idaresinin ihtiyarına bırakılmıştır. Çünkü aslolan borcun zamanında ödenmesidir. Nevarki alacaklı amme idaresi hazine hakkı kadar, mükellef hakkını ve hukukunda telif etmek görevinde bulunduğu ve icraya devam takdirinde amme borçlusunun çok zor durumda kalabileceğini ve takdir ederse, belli kayıt ve şartlarla borcu tecil edebilir.

Tecil selahiyetini kullanacak ve bu selahiyeti devredecek olanlar ise 6183 sayılı kanunun 48 inci maddesinin 2 nci paragrafına göre :

a — Devlete ait amme alacaklarında ilgili vekiller,

b — İl özel idarelerine ait amme alacaklarında valiler,

c — Belediyelere ait amme alacaklarında Belediye Başkanlarıdır,

Yukarda tesbit edilen 3 nev'i amme alacağından araştırmamız konusu içine gireni şüphesiz 1 incisidir. Devlete ait amme alacaklarında tecil yetkisi, kısmen Defterdarlık'lara ve vergi dairesi müdürlüklerine devredilmiş bulunmaktadır.

Bu husus uygulama ile ilgili olduğundan üzerinde fazla durulmamıştır.

TECİL TALEBİNDE BULUNURKEN NELERE DİKKAT EDİLMELİDİR

Amme borçlularının çok zor durumları kesin olarak tesbit edilmedikçe borçlar tecil edilmeyeceğinden tecil isteminde bulunurken şunlara dikkat etmek gerekir.

a — Amme alacağının tehlikeye girmesini önlemek için teminat göstermek şarttır.

b — Borçlu, vergi borcunu ödemede hüsnüniyetli olmalıdır.

c — Tecilli talep edilen borcun bir kısmı ödenmelidir.

d — Tecil talebi tarihi ile tecilin yapıldığı tarih arasında geçen müddet zarfında tecil talebinde istenilen taksit şartlarına göre taksitler ödenmelidir.

e — Borçlunun defter ve belgeleri «Çok zor durum» halinde olduğunu isbat etmelidir.

Özellikle bu sonuncusu önemlidir. Çünkü bilânço tahlilleri ve bu tahliller neticesi tesbit edilen Rasyolar tecilin yapılıp yapılmamasında önemli ölçüde bilgi verirler. Şöyleki :

a — Bilânço hesaplarının rakamları, işletmenin büyüklük derecesi, önemi hatta mahiyeti hakkında genel bir bilgi verir. Meselâ, bir ticaret işletmesinde sabit sermaye düşük olabilir fakat bir sanayi işletmesindeki sabit sermaye bölümü oldukça yüksek miktarlara ulaşabilir.

b — Bilânço hesaplarının yüzdelerle gösterilmesi, işletmenin mali ve iktisadi bakımdan uygun bir yapıya sahip olup olmadığını gösterir.

c — Bilânço hesaplarının arasında bağlantı kurmak işletmenin bünyesindeki gelişmeyi tesbit imkânı sağlar. Bu bağlantılar RAS-YO'larla (ORAN) sağlanır.

MALİ BÜNYE ANALİZLERİNDE KULLANILAN RASYOLAR

Bilânço hesaplarının tutarları arasındaki bağlantılar Aktif hesaplar arasında kurulabileceği gibi Pasif hesaplar arasında da kurulabilir.

Hatta Aktif ve Pasif hesaplar arasında karşılıklı olarakta kurulabilir.

Yukarıda bahsedilen bağlantılar nelerdir. Kısaca bunlara değinelim. Biz bu bağlantıları 4 grupta tetkik edeceğiz.

1 — Likidite Rasyoları

2 — Mali Rasyolar

3 — Faaliyet Rasyoları

4 — Kârlılık Rasyoları.

Bu rasyolardan önemli olan bir kaçını izaha çalışalım :

1 — LİKİDİTE RASYOLARI

a — **CARİ RASYO** : (3 üncü derece Likidite)

$$\text{Cari Rasyo} = \frac{\text{Döner değerler}}{\text{Kısa vadeli Borçlar}}$$

Döner değerler : (Mütedavil kıymetler)

Kasa

Hisse senedi ve tahvilier

Alacaklar

Stoklar

Kısa vadeli borçlar ise :

Ticari borçlar

Borç senetleri

Ödenecek vergi ve giderler

Cari oran hesaplanırken, şüpheli alacak karşılığı Stok değer düşüş karşılığı, Hisse senedi ve tahvil değer düşüş karşılığı gibi düzeltici hesapların, ilgili döner değerler kalemlerinden tenzil edilmesi gerekir. Ancak Bilânço, net olarak düzenlenmişse bu işlemlere gerek yoktur.

Cari oran hesaplanmasından gaye, işletmenin kısa vadeli borçlarını ödemek kabiliyetini ölçmek ve net işletme sermayesinin yeterli olup olmadığını ortaya koymaktır.

Cari oran, işletmenin borç ödeme kabiliyetini, net işletme sermayesine kıyasla daha iyi gösteren bir ölçüdür.

Bu oran ne kadar yüksekse işletmenin durumu o kadar iyidir. Genel olarak 2:1 olması normal kabul edilir. (Döner değerler, kısa vadeli borçların iki katı) Oran 1 e eşit ise döner sermaye sıfırdır, 1 den küçükse menfi bir durum mevcuttur.

b — LİKİDİTE RASYOSU : (2 nci derece likidite)

$$\text{Likidite Rasyosu} = \frac{\text{Döner sermaye} - \text{Stoklar}}{\text{Kısa vadeli borçlar}}$$

Likidite rasyosunun payını teşkil eden Döner Sermaye — Stoklar, Likit kalemlerden meydana gelir.

Oranın 1 den büyük olması, işletmenin kısa vadeli borçlarını kolaylıkla ödeyebileceğini gösterir. Eğer likidite oranı 1:1 olduğu halde işletme alacaklarını tahsilde güçlükle karşılaşıyorsa bu durum işletmenin borç ödeme kabiliyeti değerlendirilirken dikkate alınmalıdır.

c — HAZIR DEĞERLER RASYOSU : (1 inci derece likidite)

$$\text{Hazır değerler rasyosu} = \frac{\text{Hazır kıymetler}}{\text{Kısa vadeli borçlar}}$$

Hazır değerler şunlardır :

Nakit

Banka mevduatı

Hisse senedi ve Tahviller

Oranın 1 ve 1 den yukarı olması gerekir ki, işletme faaliyetini durdurduğunda kısa vadeli borçlarını ödeyebilsin.

2 — MALİ RASYOLAR

Bu rasyolar işletmenin finansmanında kullanılan yabancı kaynakların oranını gösterir. İşletmenin toplam finansmanında öz sermayenin oranı az ise, faaliyetlerin yaratacağı risklerin büyük bir kısmı borç sahiplerine ait olur.

4 adet Mali Rasyo vardır.

a — BORÇLARIN ÖZ SERMAYEYE RASYOSU : (Finansman

$$\text{Borçların öz sermayeye rasyosu} = \frac{\text{Borçlar toplamı}}{\text{Öz sermaye}}$$

Borçlar : Kısa ve Uzun vadeli borçlar toplamıdır.

Uzun vadeli borçlar : 1 yıldan uzun vadeli borçlardır.

Öz sermaye ise : Ödenmemiş sermaye, Dağıtılmamış kâr'lar, Dönem kâr veya zararını kapsar.

Oranın % 100 olması esastır. İşletmenin alacaklıları bu oranın düşük olmasını isterler.

b — KISA VADELİ BORÇLARIN ÖZ SERMAYEYE RASYOSU :

$$\text{Kısa vadeli borçların öz sermayeye rasyosu} = \frac{\text{Kısa vadeli borçlar}}{\text{Öz sermaye}}$$

Rasyonun büyük olması işletmenin borçlarını zamanında karşılayamadığının bir işaretidir. Sanayi işletmelerinde bu rasyonun % 35 olmasının uygun olacağı belirtilmiştir.

3 — FAALİYET RASYOLARI :

Bu rasyolar toplam aktifler ve toplam aktiflere ait kısımların ve ya münferit kalemlerin kullanılışlarındaki etkililiği ölçerler. Verimlilik rasyolarıda denilir. Ortalama tahsilat dönemi ve devir hızı rasyoları olmak üzere ikiye ayrılır.

a — ORTALAMA TAHSİLAT DÖNEMİ :

$$\text{Ortalama tahsilat Dönemi} = \frac{\text{Alacaklar}}{\text{Günlük satışlar}}$$

Alacaklar : Mevcut alacaklar, Alacak senetlerini kapsar. (İskonto ettirilmiş senetler dahil.)

Günlük Satışlar ise : Satışlar / 360 dir.

Ortalama tahsilat dönemi rasyosu, işletme fonlarının ortalama olarak ne kadar müddetle kredili satışlara bağlandığını gösterir. Oranın 30 gün olması normaldir.

b — DEVİR HIZI RASYOLARI

Bu grupta 6 rasyo incelenmektedir. Ancak tecil ve taksitlendirmelerde kullanılmadıklarından üzerinde durulmamıştır. Bir fikir verme açısından bu rasyolar şunlardır.

ba — Nakit devir hızı rasyosu

- bb — Stok devir hızı rasyosu
- bc — Döner sermaye devir hızı rasyosu
- bd — Sabit değerler devir hızı rasyosu
- be — Öz sermaye devir hızı rasyosu
- bf — Toplam Aktifler devir hızı rasyosu

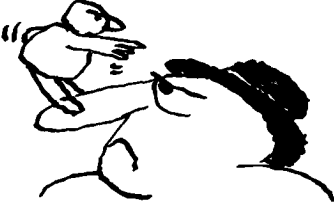
4 — KARLILIK RASYOLARI

Bu rasyolar işletme ve finansman politikalarının uygulama sonuçlarını gösterir. 5 adet karlılık rasyosu vardır.

Yazımızın konusu içine girmemekle beraber ismen şunlardır.

- a — Gayrisafi faaliyet marjı rasyosu
- b — Faaliyet marjı rasyosu
- c — Net Kâr rasyosu
- d — Öz sermaye kazançları rasyosu.
- e — Hisse başına kazanç ve temettü rasyoları

Şüphesiz bu rasyoların tamamı analizlerde kullanılmayacaktır. Bu konu tetkik merciinin tasarrufundadır. Ancak firma açısından bir yanlışlığa sebebiyet verilmemesi için firmalar değerlendirmelerini etkilemesi muhtemel mevsimlik ve konjonktür hareketlerini ve fiyat seviyesindeki hareketleride taleplerinde veya tetkik anında ilgiliye bildirmelidirler.

Ülke Ekonomileri

Hazırlayan : Aylâ SANATKÂR M. Sc.

İ T A L Y A

Yüzölçümü : 116,317 km²

Nüfus : 56,4 milyon (1977 yıl ortası tahmin)

Gayri Safi Milli Hasıla : 141.500 milyar lired (1976)

Reservler : 13.2 milyar \$ (Mart 1977)

Kur Oranı : 882 Lired = 1 \$ (1 Ağustos 1977)

Ekonomik Durum :

1976 yılı boyunca ekonomik faaliyetlerde izlenen canlanma 1977 nin ilk atı ayında da devam etmiş fakat anılan yılın sonlarında yavaşlamaya başlamıştır.

1976 yılında, artan ihracat (% 12,6), tüketici talebinde beliren ılımlı artış (% 3,2) ve stok birikimi GSMH büyüme hızının % 5,6 ya yükselmesine yol açmıştır. Fakat bu olumlu gelişim sermaye harcamalarını etkilememiş, bunu sonucunda inşaat faaliyetleri duraklamış, yatırımlar % 8 dolaylarında azalmıştır. Ayrıca, 1976 yılında izlenen iç talepteki uyanma, sermaye birikimi ve yavaşlayan sınıî fa-

aliyet artan ithalâtın da etkisiyle ödemeler dengesini olumsuz yönde etkilemiştir.

1976 yılı başlarında ortaya çıkan durumun tekrarlanmaması için (İtalyan Liretinin büyük ölçüde değer yitirmesi) Hükûmet, anılan yılın sonbaharında ülke parasını koruma amacıyla önlemler dizisine başvurmuş; vergileri arttırarak, kredi kısıtlaması uygulayarak iç talebi yavaşlatmıştır.

Alınan bu önlemler ülke parasına duyulan güveni yeniden sağlamayı, dış ödemeler dengesini olumlu yönde etkilemeyi sağlamıştır. Talebi dolayısıyla ithalatı yavaşlatmak için gereken sürenin uzunluğuna rağmen 1977 yıl ortası ekonomik göstergeleri tüketici harcamalarında bir yavaşlama gözleendiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra stokları tasfiye yönünde bir eğilim de belirmiştir.

1976'da ki olumlu gelişmeler istihdam seviyesinin hemen hemen aynı oranda tutulmasını sağlarken, aynı zamanda verimlilikte de bir artışa yol açmıştır. Fakat düşük oranları büyük borç yığılını ve yüksek faiz oranları nedeniyle kârlılık düşük olarak gerçekleşmiştir. Büyük işkollarının çoğu özellikle petro-kimya, çelik, elektrik kurumu gibi devlet denetimi altında olan şirketler büyük kayıplara uğramışlardır.

Petrol tüketicileri, yalnız fiyatlardaki artıştan değil aynı zamanda dünya petrol üretimindeki yavaşlamadan da etkilenmişlerdir. Gerek Hükûmet gerekse bankaların finansal yardımları, kredi ve Hükûmet harcamaları üzerine uygulanan kısıtlama nedeniyle önemli ölçüde azalmıştır.

Hükûmet denetimi altında bulunan işkollarında görülen keyifsizlik, sermaye harcamalarındaki düşüşün devamlılığı ve kısıtlama uygulamaları yatırım ve çıktıları zayıflatan nedenler olarak gösterilmektedir.

İtalya'nın en önemli sorunlarından biri işsizliğin, özellikle gençler, kadınlar ve öğrenimini yarıda bırakanlar arasında, giderek artmasıdır. 1977 yılının Nisan ayında iş arayanların sayısı 1,4 milyona ulaştı (toplam işgücünün % 6,6'sı). Bunların % 73'ünü 30 yaşından küçükler oluşturmaktaydı. Üretimde izlenen önemli artışa rağmen toplam istihdam hizmetler dışında tarım ve sanayi kesiminde düştü.

Sanayi ve inşaat işkollarındaki faaliyetlerin yavaşlamasının, önümüzdeki aylarda ülke dışında çalışan işçilerin dönüşüyle Güney'de daha karmaşık duruma gelen, işsizlik sorununu daha da ağırlaştıracağı belirtilmektedir.

Enflasyon yavaş bir şekilde giderek düşmektedir. 1974-76 döneminde milli gelir deflatörü % 17-18 oranında gerçekleşerek hemen hemen eski seviyesini korumuştur. Bu yıllarda izlenen fiyat artışları, uluslararası fiyat artışlarından, kur oranı dalgalanmalarından kaynaklanmıştır. Mukayeseli kur oranı ve uluslararası fiyat istikrarının bir yılı aşkın süredir devam etmesi, ücret ayarlamalarının etkisini azaltıcı yolda alınan önlemler toptan eşya fiyatları indeksinin 1976 yılının ikinci üç aylık dönemindeki % 3,8 oranından yıl sonunda % 0,8'e tüketici fiyatları indeksinin ise aynı dönemde % 2,1'den % 1,1'e düşmesine yol açmıştır.

Parasal ve Mali Politika :

Sermaye akışını hızlandırmak ve istikrarsızlığı önlemek amacıyla 1976 yılından beri faiz oranları oldukça yüksek tutulmaktadır. Kamu sektörünün borçlanma gereksinimi kısa dönem satışlarla kapatılmaktadır.

1977 yılında Hükümetin IMF isteklerini gerçekleştirip gerçekleştirmediği tam olarak bilinmemekle beraber, son zamanlarda vergi gelirlerini artırıcı önlemlere baş vurulduğu belirtilmektedir.

Özel sektöre açılan kredilerin 1976 yılındaki % 18,1 den 1977 de % 14,5 e düşmüştür. Orta vadeli kredilerde 1977 de 1976 ya göre artış izlenmiştir.

Dış Ticaret :

İhracat hacminde, 1976 yılında gözlenen gelişme (% 12,2) 1977 de de devam etmiştir. Buna karşılık ithalat hacmi yavaşlamıştır. 1976 yılı başlarında 3.7 milyar dolar olan dış ticaret açığı anılan yıl sonunda 2.6 milyar dolara düşmüştür. Görünmeyen kalemler özellikle turizm gelirleri 1977 yılında önemli ölçüde artmıştır. Öyle ki 1977 yılı yaz aylarında turizm gelirleri ülkenin dış ticaret açığını kapatacak düzeye erişmiştir.

KİTAP TANITILMASI

Türkiyenin Kalkınmasında Küçük Sanayiın Önemi ve Katkısı

Dr. Tenay KOPARAL

«4 Mart 1977 günü Ankara İ.T.İ. Akademisinde oy birliği ile kabul edilen ve 250 sayfadan oluşan doktora tezinin kısa bir özetidir».

1 — Kalkınmanın anlamı ve kalkınma stratejisi

Kalkınma kavramını tanımlamak için büyümeye, bir ülkenin ekonomik yapısında meydana gelen değişmeyi de eklemek gerekir. Ekonomik kalkınma, önce ekonomik yapıda bir değişim ve ondan sonra üretimde bir artışı içerir. Bu nedenle kalkınma, büyümeden daha geniş, ikili bir süreçtir.

Kalkınma, ekonomik yapıda bir değişiklik, önceden varolan yapıdan daha iyi bir yapıya geçiştir. Ama bu geçiş, değişmeden kalacak olan eski yapıya, yeni bir yapı eklemek değil, eski yapının değişmesidir.

2 — Kalkınma Stratejisi

Az gelişmiş ülkelerin kalkındırılmaları ile ilgili olarak ortaya konan «Gelişme kuramı» içinde, dengeli ve dengesiz kalkınma tartışmaları da yer almaktadır.

Dengeli kalkınma = Genellikle, kalkınma yolundaki ekonomilerde bütün kesimlerin birlikte ve eş anlı geliştirilmesidir.

Dengesiz kalkınma = Ekonominin kimi kesimlerine öncelik verip yatırımları bu kesimlere kaydırmadır.

Dengeli kalkınma önderlerinden R. Nurkse, az gelişmiş ülkelerin özelliklerinden dolayı yatırımların ülke düzeyine yaydırılmasını ve küçük miktarlarda yapılmasını önermiştir.

3 — Küçük sanayinin tanımı

Küçük sanayi kavramı, göreceli olarak küçük kabul edilen kuruluşlarda yapılan bütün yapım işlemleri anlamına gelir. Küçük sanayi kavramı, bütün küçük ölçekli sınai kuruluşları içerir.

Göreceli olarak saptanan küçük sanayi tanımı, ülkenin ekonomik yapısına ve gelişme düzeyine, aynı ülke içindeki bölgelere, gözetilen amaca, etkinlikte bulunduğu üretim koluna, zamana, ülke içinde uygulanan yasalara göre göreceli bir anlam taşır.

Ülkelerde, sınai kuruluşların küçük ve sınırları çizilerek yapılmaktadır. Bu ayrımların yapılmasında temel amaç, genellikle, özel geliştirme hizmeti ve özendirmelemlerden yararlanması gerekli sanayi kesiminin üst sınırının saptanmasıdır.

4 — Küçük sanayinin Sınıflandırılması.

Küçük sanayinin çok geniş alanı içinde, sanayi dünyasını iyice anlamak için bir kısım alt sınıflandırmalar yapılabilmektedir. Bir çok sanayi türleri ve sistemleri arasındaki sınırların saptanması konusu, çağımızda ortaya çıkmıştır. Küçük zanaat ve küçük işletmelerin tek sınai işletme biçimini oluşturduğu çağlarda böyle bir sınıflandırma söz konusu değildi.

5 — Küçük Sanayinin Önemi.

Geleneksel çözümlemeye göre, Batı kalkınmasında küçük sınai kuruluşların ortadan kalkacağı beklenmişti. İleri bir ortodoks görüşe göre sermaye birikimi sonucu küçük ve orta girişimlerin gelişmesi ender bir olaydı. Çünkü Marks'a göre sermaye birikimi küçük kuruluşların yok olması demektir. Bu konuda **Isamu Kitahara** ve **Shūichiro Nakamura** şu kuramı geliştirmiştir : «Tekelci kapitalizm evresindeki tekelci kapitalizm yönetimi ve kapital toplanması, küçük kapitallerin gelişmesini ve kuvvetlenmesini sağlar». Bunun nedenlerini de göstermiştir.

Ekonomik gelişme karşısında, küçük sanayi erbabı da kendileri kimi önlemler alarak, sınai yarışmaya karşı korunmak istemişlerdir.

Bir ülke, geleneksel bir yapıdan giderek daha çağcıllaşan bir ekonomik yapıya dönüştükçe, onun küçük sanayi niteliği değişecektir. Böylece el sanatları biçim değiştirecek ev sanayii kimi durumlar dışında ortadan kalkacak ve küçük sanayi gelişecektir. Bu koşullara uyabilen küçük sanatkâr yaşamını sürdürebilecektir.

6 — Küçük sanayinin yarışma gücü ve büyük sanayii tamamlayıcılığı sanayileşme süreci içinde ekonomilerin yapıları değişmekte ve bu değişimin bir yönü de işletme ölçeklerinin büyümesi biçiminde olmaktadır. Büyük sınai işletmeler, çağdaş sanayi ekonomilerinin kendilerine özgü bir niteliğidir ama tamamı değildir. Büyük işletmelerin küçük işletmelerden daha verimli olduğu sanayinin tümü için geçerli değildir. Bir ülke, için herbirinin yerinin ekonomik etkinlik temelinde

göre saptanmış olan büyük ve küçük birimlerin birbirlerinin tamamlayıcısı ve karşılığı olduğunda, en verimli sanayi yapısına sahip olur.

Çağımızın gelişmiş sanayi ortamında bir başka girişimin üretimine gereksinme duymadan çalışan, üretimini her şeyi ile kendi başına yapan sınai girişimler yok gibidir. Olsa bile bunlar çok ilkel araç ve yöntemlerle basit üretimde bulunan, çok küçük iş yerleridir. Küçük sanayiın yarışma gücünün olduğu ve büyük sanayiı tamamladığı üretim alanları, üç grupta toplanabilmektedir. Bunlar : yerel, yapım yöntemi ve pazar etkisi olanlardır.

7 — Az gelişmiş ülkelerin özellikleri ve küçük sanayiın tamamlayıcılığı ile günümüzde az gelişmiş ülkelerin büyük çoğunluğu, ikili ekonomi modeli ile nitelendirilmektedir. Bu ülkelerde egemen olan iklim : yapısal, bölgesel ve teknolojik alanda belirgindir. Aynı zamanda bu ülkelerde, sermaye teknik bilgi, girişimcilik gücü gibi kıt etkenler ile bol emek etkeninin uygun oranda birleşememesi sonucunda üretim kapasitesi sınırlanmaktadır. Bu ikilemli yapı içinde küçük sanayi denge elamanı olarak yaşamını sürdürmesi olağandır. Az sermayeye gereksinim duyması emek yoğun üretimini kullanması ve kendi girişimcilik gücünü katması sonucu etkinlik alanına giren üretim kollarında üretim kapasitesinin genişlemesine yardımcı olabilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM :

Türkiye'nin kalkınmasında küçük sanayiın önemi ve katkısı

1. Türk ekonomisinin bu güne dek olan sınai gelişmesi içinde «yaygın bir sanayileşme eğilimi olduğu görülmektedir. Sınai yapımız, hafif sanayi içine giren tüketim mallarından ara mallara hemde yatırım mallarına kadar yayılmıştır. Yapım sanayimizdeki bu dengeli ve yaygın gelişme stratejisi, daha ileriki yıllarda götürüleceği sanılmaktadır.

Türkiyenin kalkınma modeli dengeli kalkınmadır. Küçük sanayi, dengeli kalkınmayı tamamlayıcı olduğu için dengeli kalkınmayı destekler.

2. Küçük sanayiın yapısı

Dengeli kalkınma modelinde küçük sanayi marko açıdan bakıldığında tasarruf ve istihdam yönünden olduğu gibi mikro açıdan bakıldığında da büyük sanayiı tamamlayıcı olduğu görülür.

Türkiye Cumhuriyet döneminde D. İ. E. nce yapılan sanayi ve işyerleri sayımına göre, 1927 yılında sınai işletme sayısı, oransal olarak, büyük işletmeler tüm sınai işletmelerin, 03,0 ü küçükler ise, 97,0 si iken 1970 yılında bu oran sırasıyla 02,5 ve .97,5 olmuştur. Yapılan sayımlarda kullanılan yöntem ve ölçütler değişik olmakla beraber yaklaşık bir bilgi vermektedir. 1927-1970 döneminde işletmelerin oranı büyük değişikliğe uğramış, ülke koşulları sınai işletmelerin küçük ölçekte kalmasına neden olmuştur.

Plânlı dönemde D. İ. E. nce hazırlanan sanayi ve işyerleri sayımına göre büyük ve küçük sanayi yapılarının oransal değişimi, büyük işletme sayısının 00,6 artışı, küçüklerin 00,6 azalışı, sınai istihdamda büyük sanayiın payının 11,6 artışı, küçüklerin 11,6 azalışı, çalışan kişilerde büyük sanayiın 00,5 azalışı, küçüklerin 00,5

artışı, katma değerde büyük sanayiın .08.8 artışı, küçüklerin .08.8 azalışı biçiminde olmuştur. Üretim kollarına göre yaptığımız çözümlemelerde, kimi üretim kollarında küçük sanayin, işyeri istihdam ve katma değerdeki yapının, büyük sanayie üstün olduğunu ortaya koymuş bulunuyoruz.

3 — Küçük Sanayiın yarışma gücü ve tamamlayıcılığı

Küçük sanayiın yapısını incelerken dengeli kalkınmayı sağlamanın en önemli özelliğinin, tamamlayıcılık olduğunu belirtmiştik. Çalışanlar yönünden küçük sanayiın yokluğu büyük bir işsizler ordusu ve sosyal kavga, üretim yönünden ise .07 kalkınma hızının hayal olması demektir. Bu durumu, kesimsel çözümlemelerde sayısal olarak göstermiş bulunuyoruz.

Türkiyede geleneksel kesim ile çağdaş kesim arasındaki ekonomik ve sosyal ayırım büyüktür. Kalkınmanın hizmetlerinden geleneksel kesim yeteri kadar yararlanamamaktadır. Kalkınmanın yararlarını bu kesime götürecek olan en etkili araç yöre koşullarına uygun üretim yapabilen, küçük sını iş yerleridir.

Özel kesim yatırımlarını gerice yörelere yöneltmek için yapılan özendirme önlemleri ve kolaylıklar ile özel kesim yatırımlarının bu yörelere çekildiği söylenemez. Bu durum, D. P. T. nca 1970 yılı özel yapım sanayii yatırımlarının dağılımı konusunda yaptığı istatistiklerden görüleceği gibi özel yatırımların .87,47 si batı Anadolu, .12,19 u orta Anadolu .03,4 ü doğu Anadolu bölgesine yapılmıştır. Yöre koşullarının uygun küçük sanayi, bölgeler arasındaki açığın azalmasına yardımcı olabilir.

Türkiyede küçük sını işletmelerin türel durumuna baktığımızda, bu işletmelerin .87'sinin bireysel mülkiyet olduğunu görmekteyiz. Küçük girişimci bu gücünü esnek oluşundan, çabuk uyum sağlayabilmesinden yakın bireysel ilişki vb. niteliklerinden kırtasiyecilik ve durağan sermayeye az gereksinme duymasından alır.

Türkiyede işsizlik giderek büyüyen bir sorun haline gelmiştir. 1976 yılı işgücü fazlalığı 2.666.000 olduğu saptanmıştır. Bu işsizler ordusunu küçük sanayi kesiminde çalıştırmak istihdam sorununa bir ölçüde çözüm getirebilir.

Küçük girişimci gereksinim duyduğu sermayenin büyük bir kısmını kendi olanaklarıyla sağlamakta, kredi kurumlarına gitmeyip ciddi her yada gereksiz tüketim harcamalarına gidecek olan tasarrufları üretime yöneltmekle ve böylece dengeli kalkınma sermaye birikimini tamamlamaktadır.

Küçük girişimci el sanatları ve özel uzmanlaşma isteyen el işlerinde basit kursu ve bitirme işlemlerinde ayrılabilir yapım işlemlerinde, işleme uygun mal üretimi ile üretim yöntemini tamamlar.

4 — Avrupa ekonomik topluluğunda küçük sanayi

Topluluk ülkelerinin sını yapısını işyeri ve istihdam yönünden incelediğimizde, aynı üretim kolunda büyük ve küçük işletmelerin birlikte etkinlikte bulunduğu görülmektedir.

Topluluk ile ülkemiz arasında gümrük engelleri kalktığı zaman, sorunlarının belli oranda çözülmesiyle günün koşullarına uyum sağlayabilen küçük girişimci yaşamını sürdürebilir.

5 — Küçük sanayiın sorunları ve küçük sanayii geliştirme hizmetleri :

Her ülkede olduğu gibi, Türkiye'de de küçük sanayiın sorunları bulunmaktadır. Türkiyede küçük sanayiın sorunlarını yapılan özendirme önlemlerini ve yaşamını sürdürmesi için yapılan kolaylıkları kredi işyeri ve yerleşme, eğitimi, temin, tedarik kalite ve standart bilgisi, pazarlama, yan sanayi, küçük sanayi geliştirme merkezi, örgütlenme başlıkları altında çözümlemiş bulunuyoruz.

S O N U Ç

Küçük sanayi, büyük sanayiın üretim konusuna girmeyen malları ve yerel hammaddeyi üreterek, üretim kapasitesinin genişlemesine yardım eder.

Potansiyel yerel üretim etkenlerini, üretime yönlterek hem daha adil gelir dağılımının sağlanmasına hemde bölge gelişmesine yardım eder. İstemi az olan malların ve az hammaddeyi üretilmesini de küçük kapasite ile üretim yaparak, emek yoğun üretim yöntemi uygulayarak sermaye tasarrufu sağlar.

Büyük işletmeler, kendi olanaklarıyla üretemediği ve düzensiz istemi olan malları küçük işletmelere yaptırırlar. Böylece küçük sanayi, büyük sanayiı tamamlar.

Sanayiın yaydırılmasında ve kalkınmanın yararlarını gerice yörelere götürülmesinde küçük işletmeler en etkin araç olur. Böylece, küçük işletmeler bölgesel dengesizliğin azaltılmasına yardımcı olur ve bölgesel dengeli kalkınmayı tamamlar.

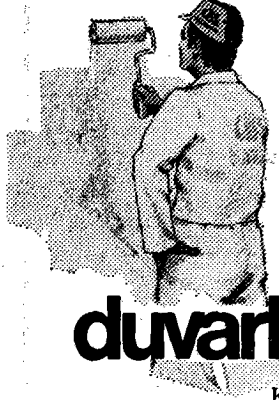
Şu halde küçük sanayi kesimi özendirilmeli ve kendisine yardım edilmelidir, ve sorunlarının hepsi bir proje olarak ele alınmalıdır. Sorunlarının yalnız bir ya da bir kaçının çözülmesi bir iyileştirme biçimi olmayıp kaynak yitimine neden olur. Küçük sanayie bir geri kalmışlık olarak değil kalkınmanın kaçınılmaz bir parçası olarak bakılması gerekir.

**POLYURETHAN (Sünger) Sa-
nayiinde Sizlere Üstün Kalitesi
Sürâtli Servisi ile En Yakın
Olan Tek Firmadır.**

MERKEZ :
İSTANBUL FABRİKASI
Yemeniciler Cad. 65/304
Karaköy — İSTANBUL
Tel. : 43 09 68 - 44 70 82 - 45 18 90

ŞUBE :
ANKARA FABRİKASI
Modern Çarşı Kat. 3
No. : 401
Ulus — ANKARA
Tel. : 11 95 65

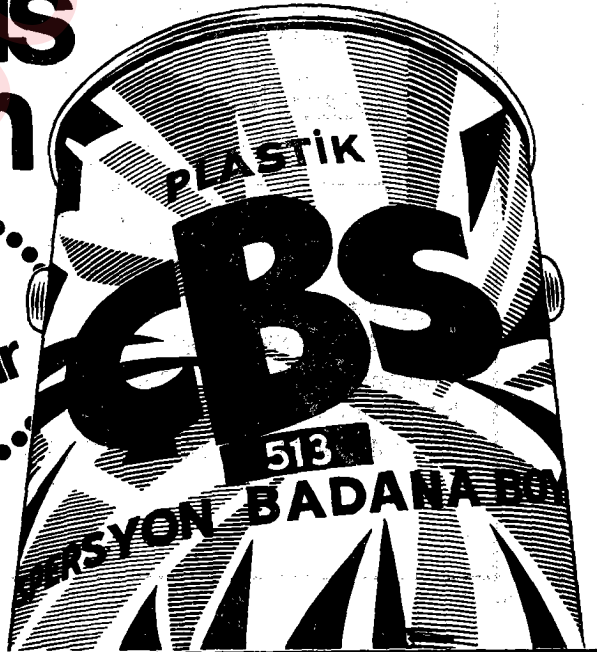
ÇBS **PLÂSTİK BOYA** **duvarlarınıza kanat gersin...**

Korusun duvarlarınızı
o emsalsiz gücüyle ÇBS Plâstik...
Aman vermesin zamana ve
onun yıpratıcı etkilerine...
Duvarlarınız en renkli
en gösterişli, en güzel

günlerini yaşasın
ÇBS Plâstik'in koruyucu
kanatları altında...
ÇBS Plâstik ile mutlu olsun
duvarlarınız, mutlu olun siz
ve yuvanız...

duvarlarınız yıllara **göğüs** **gersin**

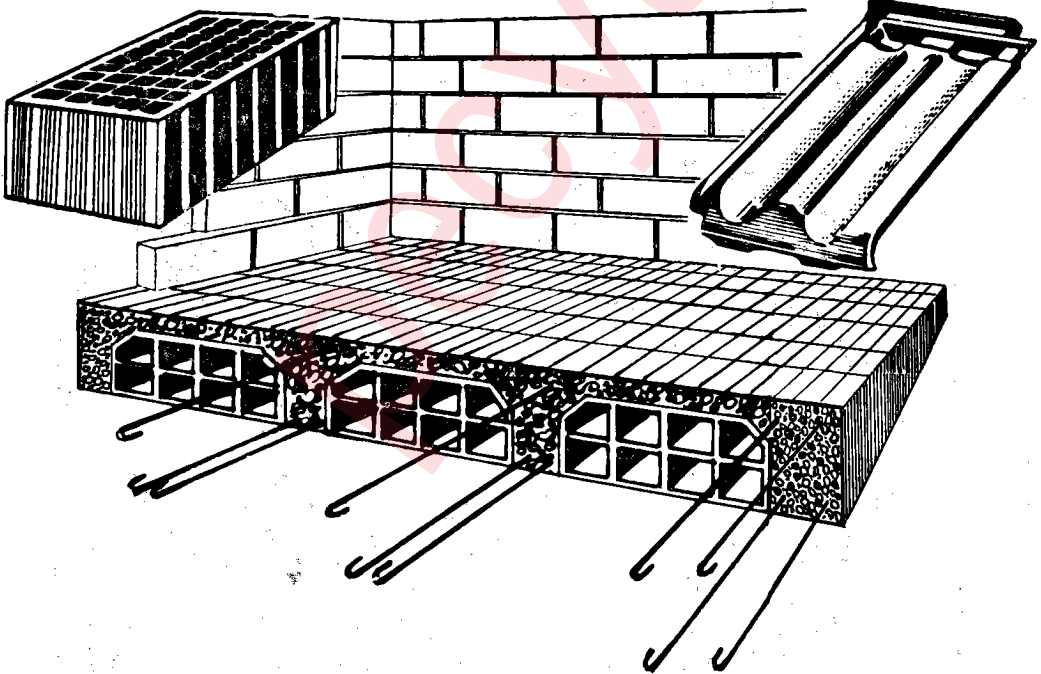
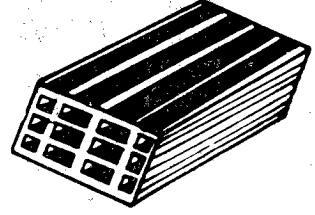
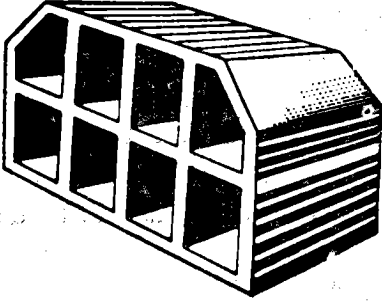
daha
iyisi
yoktur

ÇBS BOYA-KİMYA SANAYİİ
ve TİCARETİ A.Ş.
Karaköy, Kardeplm Sok. No. 44/3 İstanbul
Telefon: 43 49 55

TUĞLA-KİREMİT ve ASMOLEN FABRİKALARI

KADIKÖY SATIŞ BÜROSU

Mühürdar Fuat Bey Sokak Talas İş Hanı kat 1
Kadıköy-İstanbul Tel.361342-364898

İSTANBUL SATIŞ BÜROSU

Meclisi Mebusan Cad. Arhan Salıpazarı-İstanbul

Tel 43 20 55

Harbiyedeki YAPI ENDÜSTRİ MERKEZİ'nde bulunan standımızın görülmesini rica ederiz.

enerji mi? haberleşme mi?
İHTİYACINIZ KABLO İSE

AKLINIZ ARKADA KALMAMALI..!

YENİ TEKNOLOJİYİ BULUP SİZİN MAMÜLLERİNİZ İÇİN
UYGULARKEN DAİMA.

AKLINIZIN ARKADA KALMAMASINI DÜŞÜNÜRÜZ

TÜRK STANDARDLARI ENSTİTUSU'NA SİZİ GÜVEN VERMEK İÇİN
İZİNİ BERABERDİR. MAMÜLLERİMİZDEKİ TSE GARANTİSİ İLE

- ENERJİ KABLOLARI (20 KV'a kadar)
- TELEKOMÜNİKASYON KABLOLARI
 - 1800 çift kadar çok ierli askı teli ve
 - ekranlı yeraltı tipi
 - Jonsiyon kablolu
 - Tamdolu kablo
 - Camper teli
 - Askı teli, askı teli dış rasat kablolu
- TESİSAT KABLOLARI
- PLASTİK İZOLASYONLU HER NEVİ ÖZEL KABLOLAR
 - Gemı tipi kablolu
 - Televizyon anten kablolu
 - İstek üzerine her tip özel kablo

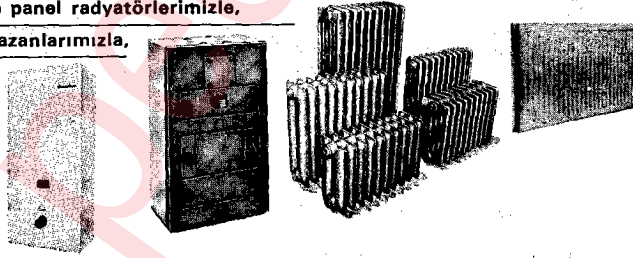
VE
- EMAYE BOBİN TELLERİ (0.05 ile 1.00 mm arası yuvarlak ve dikdörtgen
İLE

KAVEL Kablo ve Elektrik Malzemesi A.Ş.
Telefon: 45 35 05 - 45 34 94

EN İYİ HİZMET İÇİN BİZİ ARAYINIZ.

ısıtma konusunda
ülkemizin
en güvenilir,
en güçlü,
en büyük
kuruluşuyuz.

Döküm, çelik ve panel radyatörlerimizle,
dökme dilimli kazanlarımızla,
şofbenlerimizle

TÜRK YAPI SEKTÖRÜNÜN HİZMETİNDEYİZ.

Demirdöküm

**“Bir de
Garanti Bankasında
hesap açın!”**

**TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

“Yeni bir hesap... yeni bir garanti”

nesilden
nesile

biraların aşı
TEKEL birası

TEKEL
Bırası

BO RU SALI

Endüstrimizin, yaşantımızın en önemli bölümlerinde önemi giderek artan, teknolojik alanda öncülüğü ilke bilen, içerde ve dışarda devleşen satış grafiğıyle, ulusal ekonomiye katkıda bulunan güçlü kuruluş...

su ve gaz boruları - sanayi boruları - profil borular - elektrik boruları - paslanmaz çelik borular - yassı çelik ürünler - düz ve oluklu galvanizli saçlar.

İnşaatta güvenilir isim: Kutlutaş.

KUTLUTAŞ NELER YAPAR?.

● Makine ve teçhizat imalatı, mekanik montaj, elektrik enstrümantasyon, izolasyon, çelik konstrüksiyon ve inşaat işleri dahil komple anahtar teslimi sınav tesisleri:

- Çimento Fabrikası
- Şeker Fabrikası
- Kağıt Fabrikası
- Tekstil Fabrikası
- Seramik Fabrikası

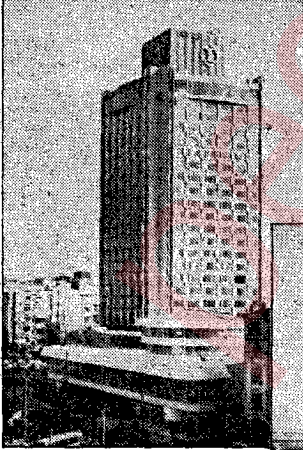
- Sun'î Gübre Fabrikası
- Halı Fabrikası
- Enerji Santrali
- Cevher İşleme Tesisleri
- Asit Fabrikaları
- Malt Fabrikası
- Petrol ve Petro - Kimya Tesisleri
- Tank Çiftliği, Petrol Boru Hattı ve Tesisleri

● Özel İnşaat Tekniği Gerektiren Yapılar:

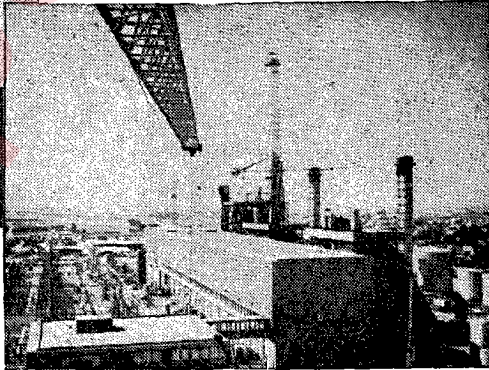
- Betonarme, hiperbolik - paraboloid Soğutma Kuleleri
- Betonarme Yüksek Bacalar
- Betonarme Silo ve Kuleler

- Konut ve Turistik Tesisler
- Otel, Okul ve Hastaneler

Inter-Continental, İstanbul

Daura Kuvvet Merkezi, Bağdat

KUTLUTAŞ

İNŞAAT VE TİCARİYET SANAYİ LİMİTED ŞTİ.

Atatürk Bulvarı, No. 193/2-3

Kavaklıdere - Ankara

Tel. : 18 22 00 - 5 hat

Tlx. : 42201 ktlm tr

Tig. : KUTLUTAŞLIM ANKARA

Ortadoğu Halıfleks'le kaplanıyor ...tam iki senedir.

Bütün dünyanın ürünlerini satmak için uğraş verdiği
"ortadoğu ülkeleri"ne tam iki senedir Halıfleks ihrac ediyoruz;
İki senedir, konfor götürüyor... döviz getiriyoruz;
Halıfleks kalitesini kanıtlayarak.

Bir başka deyişle; ortadoğu ülkeleri de Halıfleks konforunu yaşıyor,
iki senedir...

İşte,
Halıfleks'in uluslararası üne kavuşmuş
ürünlerinden bir demet...
Standart, Velur, Astragan... desenli; düz...

 halıfleks

Yakıt giderleri belinizi bükmesin
Yeni bir kat alırken pencerelerine bakın

ISI cam®

mı kullanılmış?..

•Yakıttan

%25 - % 45 Ekonomi

Isıcam her şeyden önce harika bir ısı yalıtkanıdır. Çışın ısı kaybını önler, yakıt giderlerinden %25-% 45 ekonomi sağlar.

•İlk Tesis Masraflarında Büyük Ekonomi

Isıcam yapıların ısıtmaya ilişkin ilk tesis masraflarında önemli ekonomi sağlar. Yalıtkanlığının yüksek oluşu sayesinde daha ufak kazan ve brülör, daha küçük çapta tesisat borusu ve daha az radyatör dilimi kullanılması, normal camlı yapılarda ancak aşırı yakıt sarfıyla ulaşılabacak randımanı elde etmek için yeterlidir.

•Buğulanmaya Karşı En Etkin Önlem

İç ve dış sıcaklık farkı 40 dereceyi geçmedikçe, ısıcam buğulanma yapmaz. Sürekli berrak bir görüntü sağlar.

•Oda Kullanım Alanından Daha Verimli Yararlanma

Isıcam pencere yakınlarındaki soğuk bölgeleri tamamen ortadan kaldırır. Böylece oda kullanım alanından daha verimli bir biçimde yararlanma olanağı sağlar.

•Gürültüden Uzak Ortam

Isıcam aynı zamanda bir ses yalıtkanıdır. Dışarının rahatsız edici seslerine karşı etkin bir filtre görevi görür. Evde veya işyerinde, olduğunca gürültüsüz bir ortamda rahat bir çalışma ve yaşama olanağı verir.

•Pencereler Yolu İle Isı Kaybını Önler

Isıcam pencereler yoluyla ısı kaybını, harika yalıtkan özelliği dolayısıyla en az %50 oranında önler.

Isıcam nedir ?

Isıcam, iki cam plakanın çevresel olarak metal bir ara çitayı yardımıyla birbirine bağlanması esasına dayanır. Arada kalan hava tamamen kuru olduğundan, bütün dış etkenlerin sızması özel macunlarla kesin olarak önlenmiştir. Isıcam Türkiye Şişe Cam Fabrikaları A.Ş.'nin fabrika garantisine sahiptir.

ISICAM Az yakın,öz ısının.

Cam Pazarlama A.Ş.

Valikonagi Cad. No. 73 NİŞANTAŞ - İSTANBUL Tel: 46 80 27 (3 Hat)

Cam Pazarlama A.Ş. Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.'nin bir kuruluşudur.

ayrıntılı bilgi için Teknik Servisimiz hizmetinizdedir
Soyadı : _____
Tel: 46 09 05

KİMSAN TİCARET A. Ş.

Ciba - Geigy Ve
Plastik Maddeleri
Türkiye Mümessilliği

28 60 24

Tel : 28 60 25 Tekstil Boyaları Kısmı

26 51 12 Plastik Maddeleri Kısmı

Aşirefendi Cad. İmar Han 37/4 ve 5 Sirkeci — İSTANBUL

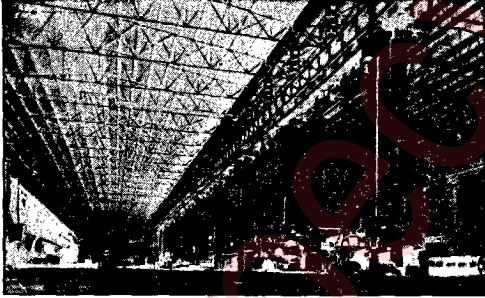
P. K. 1010 — Sirkeci — İSTANBUL

Telgraf : KİMSANTAŞ

Teleks : 22423 Kims. Tr.

- Anahtar teslimi komple Endüstri tesisleri yapım hizmetleri
- Ağır makina ve özellik arzeden çeşitli cihaz imalatı
- Gıda Endüstrisi ile ilgili yatırım hizmetleri
- Konut yapımı ve turizm hizmetleri
- Eğitim hizmetleri
- Mümessillik, Müşavirlik, Proje ve Mühendislik hizmetleri

konularında GÜÇLÜYÜZ.

**ALARKO
HOLDİNG A.Ş.**

- Alarko Sanayi ve Ticaret A.Ş.
- Alamsaş Alarko Ağır Makina Sanayii A.Ş.
- Alarko Fenni Malzeme Satış ve İmalât A.Ş.
- Attaş Alarko Turistik Tesisler A.Ş.
- Alëtaş Alarko Eğitim Tesisleri A.Ş.
- Aldağ Soğutma Sanayii A.Ş.
- Tek - İz Teknik İzolasyon A.Ş.
- Toplu Konut Holding A.Ş.
- Gönen Gıda Sanayii A.Ş.
- Doysan Yağ Sanayii A.Ş.

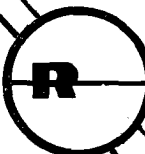

Türkiyede ve bütün dünyada

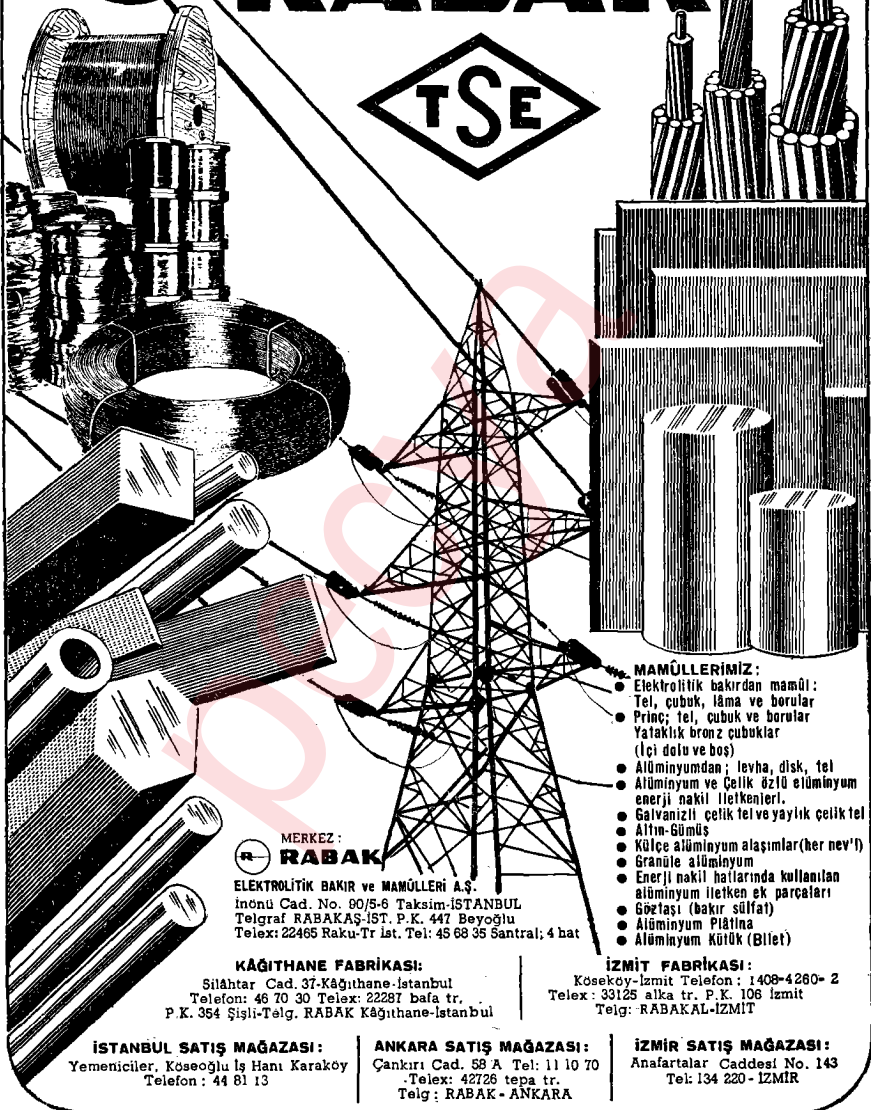
İhracat ve ithalât işlemleriniz,
döviz, mevduat ve kredi hesaplarınız
ve diğer bütün bankacılık işleriniz için
Akbank'ı tercih ediniz.

Akbank, bütün dünyadaki birinci sınıf muhabirleri
ile işbirliği yapmak suretiyle emrinizdedir.

AKBANK

ELEKTROLİTİK BAKIR ve ALÜMİNYUM MAMÜLLERİ İMALİNDE TEK İSİM **RABAK**

MERKEZ :

RABAK

ELEKTROLİTİK BAKIR ve MAMÜLLERİ A.Ş.
İnönü Cad. No. 60/5-6 Taksim-İSTANBUL
Telgraf RABAKAŞ-İST. P.K. 447 Beyoğlu
Telex: 22465 Raku-Tr İst. Tel: 45 68 35 Santral; 4 hat

KÂĞITHANE FABRİKASI:

Silâhtar Cad. 37-Kâğıthane-İstanbul
Telefon: 46 70 30 Telex: 22287 bafa tr.
P.K. 364 Şişli-Teig. RABAK Kâğıthane-İstanbul

İSTANBUL SATIŞ MAĞAZASI:

Yemeniciler, Koseoğlu İş Hanı Karaköy
Telefon : 44 81 13

ANKARA SATIŞ MAĞAZASI:

Çankırı Cad. 58 A. Tel: 11 10 70
Telex: 42726 tepe tr.
Teig: RABAK-ANKARA

MAMÜLLERİMİZ:

- Elektrolitik bakırdan mamül:
 - Tel, çubuk, lüma ve borular
 - Priz; tel, çubuk ve borular
 - Yataklık bronz çubuklar (1ci dolu ve boş)
- Alüminyumdan; levha, disk, tel
- Alüminyum ve Çelik özlü alüminyum enerji nakil iletkenleri.
- Galvanizli çelik tel ve yayık çelik tel
- Altın-Gümüş
- Külçe alüminyum alaşımlar (her nev'i)
- Granüle alüminyum
- Enerji nakil hatlarında kullanılan alüminyum iletken ek parçaları
- Gözetici (bakır sülfat)
- Alüminyum Plâtna
- Alüminyum Kütük (Bilet)

İZMİR FABRİKASI:

Koseköy-İzmit Telefon: 1409-4260- 2
Telex: 33125 alkay tr. P.K. 106 İzmit
Teig: RABAKAL-İZMİR

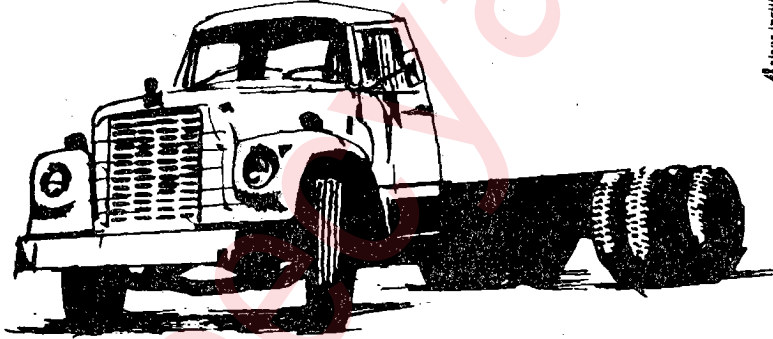
İZMİR SATIŞ MAĞAZASI:

Anafartalar Caddesi No. 143
Tel: 134 220- İZMİR

yurdumuz yollarında önder International

**1800 Loadstar modeli
üç dingilli ve
standard Kamyon**

Nakliyecilikte başarıdan başarıya
koşanların kamyonudur INTERNATIONAL. Benzersiz
özellikleri ile yurdumuz yollarının önderidir.

Ajans İncili

TEKNİK ÖZELLİKLER:

Standart

- 6 silindirli, 4 zamanlı, üstten subaplı, 135 HP, tam dizel motor
- 165 lt. kapasiteli mazot deposu
- 7 ton taşıma kapasitesi.

Üç dingilli

- 6 silindirli, 4 zamanlı, üstten subaplı, 135 HP, tam dizel motor
- 8165 kg kapasiteli üçüncü dingil
- 165 lt. kapasiteli mazot deposu
- 4 ayrı fren emniyeti
- 12 ton taşıma kapasitesi

TÜRKİYE
GENEL
SATICISI

MOTORLU
ARAÇLAR
TİCARET A.Ş.

4 LEVENT-İSTANBUL
Tel: 64 49 90-64 49 91-64 49 92-64 00 69
TELEX 22 539 Mat tr

AKIN

T.C. ZİRAAT BANKASI
HER YERDE HER ZAMAN
hizmetinizde bulunmaktan
kıvanç duyar.

